

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1944.

Andra kammaren.

Nr 28.

Måndagen den 30 oktober.

Kl. 11 fm.

§ 1.

Herr talmannen yttrade: Sedan vi sist voro samlade ha tre av kammarens ledamöter avlidit, nämligen Andersson i Falkenberg, Axel Fält och Ewald Lindmark.

Andersson i Falkenberg bevistade i år sin tjugonde riksdag. Tidigt intresserad för kommunala och allmänna spörsmål invaldes han redan år 1914 som arbetarpartiets representant i landstinget. Sedan 1926 var han ordförande i Falkenbergs stadsfullmäktige. Som riksdagsledamot tillhörde han under senare år djurgårdskommissionen. I riksdagen utförde han sin huvudsakliga verksamhet i bankoutskottet.

Axel Fält från Skaraborgs län ägnade också sina krafter åt allmänna värv. I sina tidigare år kom han till huvudstaden som byggnadsarbetare, men efter 1922 återvände han till hembygden och blev jordbrukare. År 1933 invaldes han i andra kammaren.

Ewald Lindmark från Drängsmarkby i Västerbotten blev ledamot av kammaren år 1921. Redan innan Lindmark kom till riksdagen, tog han verksam del i sin hemkommuns allmänna angelägenheter. I riksdagen ägnade han sina bästa krafter åt arbetet i konstitutionsutskottet och första lagutskottet. Sedan 1917 tillhörde han Evangeliska fosterlandsstiftelsen.

Våra tre bortgångna kamrater voro redbara och dugande män, som gjort goda insatser i riksdagsarbetet.

Detta anförande åhördes av kammarens ledamöter stående.

§ 2.

Föredrogs följande till kammaren inkomna dödsbevis:

Att riksdagsmannen Ewald Eugen Lindmark i Drängsmark född den 2 oktober 1885 avled den 24 oktober 1944 betygar:

Byske församling i Västerbottens län den 25 oktober 1944.

Manfred Norde.

Kyrkoherde.

På hemställan av herr talmannen beslöt kammaren att jämlikt § 28 riksdagsordningen till Konungen ingå med anmälan om den efter herr Lindmark inom kammaren uppkomna ledigheten; och blev ett i sådant avseende på förhand uppsatt skrivelseförslag, som upplästes, av kammaren godkänt.

§ 3.

Upplästes följande till kammaren inkomna protokoll:

Protokoll, hållet inför statsrådet och chefen för justitiedepartementet den 26 oktober 1944.

Till justitiedepartementet hade den 20 oktober 1944 från länsstyrelsen i Hallands län inkommit fullmakt för landstingsmannen Ragnar Persson i Vinberg, vilken vid ny röstsammanräkning blivit utsedd såsom ledamot av riksdagens andra kammare i stället för avgången ledamot av samma kammare.

Vid granskning av fullmakten, som företogs inför chefen för justitiedepartementet samt vidare av vederbörande fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, framställdes mot fullmakten icke någon anmärkning.

Protokoll över vad sålunda förekommit skulle jämte den granskade fullmakten överlämnas till andra kammaren.

I ämbetet:

C. G. Bruno.

Vid detta protokoll var fogad fullmakt för landstingsmannen Ragnar Persson i Vinberg att vara ledamot av riksdagens andra kammare för tiden till den 1 januari 1945.

Vidare upplästes följande till kammaren inkomna protokoll:

Protokoll, hållet inför statsrådet och chefen för justitiedepartementet den 21 oktober 1944.

Till justitiedepartementet hade den 4 oktober 1944 från länsstyrelsen i Skaraborgs län inkommit fullmakt för lantarbetaren Ernst Andersson, Bjertorp, St. Hov, vilken vid ny röstsammanräkning blivit utsedd såsom ledamot av riksdagens andra kammare i stället för avgången ledamot av samma kammare.

Vid granskning av fullmakten, som företogs inför chefen för justitiedepartementet samt vidare av vederbörande fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, framställdes mot fullmakten icke någon anmärkning.

Protokoll över vad sålunda förekommit skulle jämte den granskade fullmakten överlämnas till andra kammaren.

I ämbetet:

C. G. Bruno.

Vid detta protokoll var fogad fullmakt för lantarbetaren Ernst Andersson, Bjertorp, St. Hov, att vara ledamot av riksdagens andra kammare för tiden till den 1 januari 1945.

Kammaren, som lade protokollen till handlingarna, förklarade herrar Persson i Vinberg och Andersson i Bjertorp behöriga till riksdagsmannakallets utövande.

Herr talmannen meddelade härefter, att herrar Persson i Vinberg och Andersson i Bjertorp denna dag intagit sina platser i kammaren.

§ 4.

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Professor *Vilhelm Lundstedt*, som på grund av lunginflammation sedan 23 oktober vårdas på akademiska sjukhusets medicinska avdelning, är tills vidare oförmögen att deltaga i riksdagsarbetet.

Uppsala den 27 oktober 1944.

G. Bergmark,
leg. läk.

Riksdagens andra kammare, riksdagshuset, Stockholm.

Att riksdagsman *Ola Isacsson* i Kristianstad, som sedan den 27 september vårdats å härvarande lasarett för Myocardos c. incomp. cordis, är i behov av fortsatt vård, och att han under inga omständigheter kan deltaga i riksdagens arbete före den 1 december 1944 intygas härmed.

Kristianstad den 23 oktober 1944.

Hans Silver.

Med. dr. Las.läk.

Höganäs den 28 oktober 1944.

Härmed intygas, att riksdagsman *Ake Olofsson*, Höganäs, lider av ledgångsreumatism, att han är ordinerad sängläge samt att han på grund av sin sjukdom är förhindrad att deltaga i riksdagsarbetet tills vidare.

Höganäs som ovan

Hakon Widding.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr Lundstedt tills vidare från och med den 30 innevarande oktober, herr Isacsson under tiden från och med den 30 innevarande oktober till och med den 30 nästkommande november samt herr Olofsson i Höganäs tills vidare från och med den 30 innevarande oktober.

§ 5.

Herr statsrådet *Quensel* avlämnade dels Kungl. Maj:ts nedannämnda propositioner, nämligen:

nr 288, angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45;

nr 289, angående undantag i vissa fall från bestämmelser i förordningen den 5 juni 1942 (nr 325) om jordbrukets kreditkassor;

nr 290, angående räntan å ogulden köpeskilling för viss kronoegendom;

nr 291, angående befrielse för G. Karlsson från viss betalningsskyldighet på grund av borgen;

nr 292, angående avskrivning av visst i flottledsfonden ingående fordringsbelopp;

nr 293, angående inrättande av försvarets forskningsanstalt;

nr 294, angående överskridande av vissa anslag å allmän förskottsstat I;

nr 295, med förslag till förordning angående ändring i vissa delar av förordningen den 26 juni 1931 (nr 280) om erkända sjukkassor, m. m.;

nr 296, angående provisorisk förbättring av löneställningen för vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl.; och

nr 297, med förslag till lag om provisorisk förstärkning av tilläggs pensioner och invalidunderstöd;

dels ock Kungl. Maj:ts skrivelse, nr 298, angående muntligt meddelande till riksdagen.

De avlämnade propositionerna bordlades.

§ 6.

Efter föredragning av Kungl. Maj:ts ovan under § 5 omförmälda skrivelse, nr 298, angående muntligt meddelande till riksdagen anförde:

Hans excellens herr statsministern **Hansson**: Herr talman! Under de månader, som förflutit sedan riksdagen senast sammanträdde, ha händelser av stor betydelse för hela världen inträffat. Kriget i Europa har fortskridit på ett sådant sätt, att det nu får anses ha inträtt i sitt slutskede, ehuru ännu ingenting kan sägas om hur länge detta slutskede kommer att vara. Även i vår

*Meddelande
av hans
excellens herr
stats-
ministern.*

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

omedelbara närhet ha stora förändringar ägt rum. Den viktigaste är givetvis Finlands utträde ur kriget mot Sovjetunionen och det därav följande krigstillståndet mellan Finland och Tyskland. Av betydelse för läget vid Östersjön är också att de sovjetryska arméerna återerövrat större delen av de baltiska länderna. Den förändrade situationen i Östersjöområdet understrykes ytterligare av att de tyska hamnarna på ett helt annat sätt än tidigare kommit inom räckvidd för de allierade makternas luftangrepp.

Även i det förändrade läge, som inträtt, bör det ställas utom varje tvivel att Sverige ämnar fasthålla vid sin redan så ofta under kriget deklarerade neutrala hållning. En sådan politik betraktas säkerligen alltjämt av svenska folket som den naturliga och nödvändiga grundvalen för tillvaratagandet av dess vitala intressen. Och även ur synpunkten av de allmänna internationella förpliktelser, som nu och framdeles kunna anses åligga vårt land, framstår för oss den fortsatta neutraliteten under kriget som den riktlinje vi böra följa. Det är vår förhoppning att kunna ställa en av kriget oskadad svensk produktionsapparat i återuppbyggnadens och det mellanfolkliga hjälparbetets tjänst. Att detta skall kunna ske så snart som möjligt genom att kriget bringas till ett slut, åtminstone i Europa, är svenska folkets livligaste önskan.

I den ringa mån som krigets förlopp överhuvud kunnat påverkas av ett neutralt Sveriges åtgöranden, måste det uppenbarligen vara fråga om Sveriges handel med de krigförande. Denna handel, särskilt den export som kan anses vara till hjälp för krigföringen, har emellertid nedgått till en ren obetydlighet. Om något bidrag till krigets förlängning kan här icke vara tal. Även ur denna synpunkt synes ett fullföljande av vår hittills förda politik böra kunna räkna med full förståelse både inom och utom landet.

De högst betydande inskränkningar i vår handel med Tyskland och den europeiska kontinenten, som ägt rum under de senaste månaderna, ha skett i direkt sammanhang med utvecklingen av kriget i vår närhet.

Under juli och augusti månader utsattes tyska och av Tyskland behärskade Nord- och Östersjöhamnar för häftiga flygangrepp. Även fartyg på väg till eller från dessa hamnar bombarderades från luften. Svenska sjömän fingo sätta livet till eller blevo skadade, svenska fartyg sänktes i tyska hamnar eller blevo där illa åtgångna. Från sjöfolkets och redarnas sida förspordes allt större motvilja mot dessa riskfyllda resor, och svenska statsorgan kunde i längden icke undgå att draga konsekvenserna av det förändrade läget. Dessa konsekvenser ledde oundvikligen till inskränkningar i vår handel söderut. Den första åtgärden i denna riktning vidtogs den 4 augusti, då statens krigsförsäkringsnämnd beslöt att tills vidare icke bevilja krigsförsäkring för resor till eller från holländska hamnar — den svenska sjöfarten på Rotterdam hade dock legat nere sedan sommaren 1943 — samt till eller från tyska Nordsjöhamnar väster om Weser. Nästa steg togs den 11 augusti, då krigsförsäkringsnämnden upphörde att bevilja försäkringar för resor på övriga tyska Nordsjöhamnar och hamnar vid Kielkanalen väster om Holtenau. Kort därefter, den 14 augusti, vidtogs den första inskränkningen av trafiken på de tyska Östersjöhamnarna, i det att krigsförsäkringsnämnden från och med denna dag icke längre beviljade försäkring för resor till Königsberg och hamnar öster därom. Sedan sannolikheten för skärpt krigföring även mot sjöfarten på de återstående tyska hamnarna framträtt allt tydligare — bl. a. genom förnyade minvarningar från de allierades sida och de svåra bombanfallen mot Stettins hamn, dit den svenska sjöfarten till följd av de nyssnämnda åtgärderna alltmer koncentrerats — beslöt nämnden den 18 augusti att, till en början provisoriskt, icke längre bevilja försäkring på återstående tyska hamnar vid Östersjön. Detta provisoriska beslut bekräftades sedermera den 22 augusti. Även om det

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

skulle varit tekniskt möjligt att enstaka svenska fartyg fortsatt sjöfarten på Tyskland utan svensk krigsförsäkring, så var inställningen hos redarna och hos sjöfolket sådan, att den svenska sjöfarten i och med försäkringsstoppet i realiteten avstannade. Det dröjde emellertid några veckor, innan de fartyg, för vilka försäkringar redan beviljats, hade återvänt till svenska hamnar.

Det militärpolitiska läget vid Östersjön undergick en ännu mer genomgripande förändring i och med den mellan Finland och Sovjetunionen avslutade vapenvilan den 4 september. Efter denna hade man uppenbarligen skäl antaga, att tyska trupper och tysk krigsmateriel skulle evakueras från Finland och att dessa militärtransporter skulle ske under delvis begagnande av svenskt territorialvatten, framför allt genom Öregrundsgrepen, som utgör inre svenskt territorialvatten. Jag erinrar i detta sammanhang om att den del av Ålandshav, som utgör svenskt vatten — alltså området mellan den svenska skärgården och Märket, på vilket skär Sverige har landgräns med Finland — är effektivt minerat och att alltså där ingen sjöfart kan äga rum. Ur svensk synpunkt måste det givetvis te sig föga tilltalande att transporter av angivet slag, med därav följande möjligheter av komplikationer, skulle äga rum genom svenskt territorialvatten, och bestämmelser utfärdades därför den 14 september innebärande, att utländsk genomgående trafik till eller från andra hamnar vid Bottniska viken än svenska icke längre medgavs.

Efter det finsk-ryska vapenstilleståndsfördraget den 19 september hade man anledning att räkna med att den ryska flottan snart skulle visa sig i Östersjön. Detta tedde sig desto mer sannolikt som enligt det finsk-ryska vapenstilleståndsfördraget finsk medverkan skulle lämnas vid minsvepning för möjliggörande av fri passage för ryska flottan. Östersjöns förvandling till stridsområde — som det på det hela taget icke varit sedan ryska undervattensbåtar uppträdde där 1942 — och de risker som voro förbundna med att sjökriget sålunda fördes närmare våra kuster måste givetvis beaktas från svensk sida. För undvikande av de komplikationer, som därav skulle kunna föranledas, beslöt regeringen den 22 september — efter utrikesnämndens hörande — att det svenska territorialvattnet längs Bottniska viken och Östersjön till och med Falsterbo kanal skulle spärras för utländska handelsfartyg. Kungörelse härom utfärdades och trädde i kraft den 27 september. Särskilda övergångsbestämmelser gällde för fartyg, som vid denna tidpunkt befunno sig inom svenskt territorialvatten. I den mån dessa fartyg icke voro destinerade till hamnar i Bottniska viken fingo de fullfölja sina resor. I övrigt kan sedan nyssnämnda dag endast genom särskilt tillstånd från chefen för marinen undantag medgivas från förbudet att befara svenskt territorialvatten.

Det är uppenbart, att genom dessa åtgärder största delen av vårt varubyte med Tyskland och med andra länder över Tyskland upphört. Vad som återstår är väsentligen endast den del av denna handel, som äger rum över hamnarna på västkusten. Någon omdirigering dit av den normala handeln över Östersjöhamnarna kan redan av transporttekniska skäl icke komma i fråga.

Emellertid har även denna återstående del av exporten på Tyskland undergått en minskning. De allierade huvudmakterna ha, som bekant, i samband med sin fortskridande inringning av Tyskland icke underlåtit att utnyttja tillgängliga medel för att öva påtryckning på de neutrala, däribland också Sverige, i syfte att förmå dem att upphöra med sin handel med Tyskland. Dessa önskemål ha för Sveriges del i det väsentliga motsvarats av de inskränkningar, för vilka jag redogjort, även om dessa inskränkningar varit bestämda av hänsyn till omedelbara svenska intressen att undgå onödiga offer av liv och egendom. Men inskränkningarna ha drabbat icke blott sjöfarten och den av denna beroende handeln. Även på annat sätt ha enskilda svenska företagare fått vid-

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

kännas verkningarna av den inträdda förskjutningen i det militärpolitiska läget med därav följande konsekvenser också på det ekonomiska området. Deras intresse av försäljningen till Tyskland och den europeiska kontinenten under kriget har fått träda tillbaka inför nödvändigheten att skapa förutsättningar för ett deltagande i världshandeln efter kriget. I vissa fall synes man kunna göra gällande, att de snabba förändringarna i det militära och politiska läget skapat ett tillstånd av force majeure. Den senaste tidens tendens är sålunda en allmän minskning av svenska varuförsäljningar till Tyskland. Viktigast har här varit S. K. F:s inställande av hela sin tyska kullagerexport sedan den 12 innevarande oktober.

I detta sammanhang bör omnämnas en annan inskränkning på det kommersiella området, som också berott på det förändrade läget, nämligen upphörandet av transiteringen genom Sverige av varor för tyska krigsmaktens räkning. Dagen före den finska vapenvilan, således den 3 september, inställdes denna transitering till Nordfinland på tysk begäran, och några dagar senare underrättades tyska vederbörande om att svenska regeringen, med hänsyn till de förändringar beträffande det allmänna läget i Norden, som den senaste tiden medfört, icke såge sig i stånd att framdeles medgiva någon som helst transitering genom Sverige av gods för tysk räkning. Denna transitering inställdes därefter från och med den 9 september. Den transitering av ringa omfattning, som därefter äger rum från och till Norge över Hälsingborg, omfattar endast varor, vilkas transport ligger i rent norskt intresse.

Det vore oriktigt att lämna detta ämne utan att till slut framhålla, att inskränkningarna i vår utrikeshandel måste medföra ogynnsamma återverkningar såväl på vår försörjning som på arbetsmarknaden. Nedskrivningen av vår handel söderut motsvaras ju nämligen tills vidare icke av någon som helst lättnad i förbindelserna västerut, där lejdtrafiken alltjämt är den enda förmedlingslänken med yttervärlden. Vi hoppas, att denna för oss onaturliga isolering icke skall bli långvarig.

Om stora förändringar sålunda inträffat för Sveriges vidkommande, så gäller detsamma i högre grad för våra nordiska grannländer. Störst är förändringen för Finlands del. Omständigheterna härvid äro allmänt kända och det skulle inte tjäna något praktiskt syfte att här redogöra för dessa. Vi äro naturligtvis även här i Sverige medvetna om att Finland befinner sig i ett mycket svårt läge och har att motse en framtid fylld av tunga bördor och stora bekymmer. Vi hoppas emellertid, att Finland äntligen skall nå fram till en stabil och varaktig fred. På svenska folkets känslor av samhörighet behöver finska folket icke tvivla, icke heller på vår önskan att bringa den hjälp i dess svårigheter, som vi kunna ge.

I sistnämnda avseende erinrar jag om att finska regeringen före uppgörelsen med Sovjetunionen framställde en förfrågan hos svenska regeringen, huruvida Finland i ett förändrat politiskt läge kunde påräkna leveranser från Sverige av vissa livsmedel samt industriella förnödenheter och produkter. Å svensk sida ansåg man sig kunna utlova — under förutsättning att en finsk-rysk uppgörelse komme till stånd — vissa leveranser av brödspannmål, matfett, socker, fisk, tekniskt fett och gödningsämnen. Sedan vapenstillestånd slutits mellan Finland och Sovjetunionen, upptogs i slutet av september i Stockholm överläggningar mellan svenska och finska regeringsombud, varvid de finska önskemålen, vilka begränsats till att avse sexmånadersperioden 1 oktober 1944—31 mars 1945, närmare preciserades. Vid mitten av oktober hade man å svensk sida hunnit pröva och besvara flertalet av de framställda önskemålen, och den finska delegationen återvände vid denna tidpunkt till Helsingfors. Det har glädjande nog visat sig möjligt att i avsevärd utsträckning tillgodose de finska behoven,

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

även om på några punkter, såsom i fråga om vissa industriråvaror beträffande vilka vi själva äro beroende av import, beskedet måst bli negativt. De utlovade svenska hjälpleveranserna komma att omfatta förutom livsmedel även en rad industriråvaror. För finansiering av inköpen ställes en svensk statskredit om 150 milj. kr. till finska regeringens förfogande.

I Norge och kanske ännu mer i Danmark har förhållandet till ockupationsmakten utvecklats sig i en riktning, som inger ännu större oro för framtiden än tidigare. Deportationer av norrmän i stor skala ha förekommit även om de sedan en kort tid tillbaka synas ha upphört. Livsmedelsläget i Norge inger de allvarligaste bekymmer redan för de närmaste månaderna, och om ingen väsentlig förändring inträffar anses hungersnöd hota till våren. I Danmark ha massarresteringar och deportationer till Tyskland ägt rum och pågå alltjämt. Särskilt upplösningen av den danska polisen och bortförandet av en stor del av dess personal måste betecknas som en för hela det danska samhället ytterst hotande åtgärd. Övergripp och brott av olika slag göra tillståndet ytterligt svårt att uthärda för hela befolkningen.

Vårt folk är djupt skakat och uppbragt över vad som företages mot våra grannfolk i väster. Regeringen har icke underlåtit att framhålla detta. Å tysk sida förklarar man emellertid, att Tysklands förhållande till Danmark och Norge är en sak, som icke angår Sverige. Man vill härmed tydligen betona, att man alltjämt vägrar att lyssna till våra framställningar. Om detta är en tysk ståndpunkt, vari vi icke kunna åstadkomma någon förändring, så kan å andra sidan ingenting rubba det faktum, att Tysklands hållning gentemot Danmark och Norge direkt påverkar den svenska inställningen till Tyskland och därigenom de svensk-tyska relationerna i deras olika förgreningar. Från svensk sida kan man icke godtaga uppfattningen, att vad som sker i våra grannländer icke skulle angå oss. De starka samband, som förena oss med de övriga nordiska folken göra oss särskilt lyhörda för deras vända och nöd. Detta har vid många tillfällen klagats. Regeringen kommer heller i fortsättningen att låta den avvisande tyska hållningen hindra den från att yttermera understryka detta. Men den förbehåller sig att framgå så som bäst motsvarar syftet att söka ernå lättnad åt de beträngda.

I Norge har den svenska hjälpverksamheten kunnat uppehållas och delvis utvidgas. Denna hjälpverksamhet bedrivs huvudsakligen genom Svenska Norgehjälpen i samarbete med särskilda representanter i Oslo, den s. k. Donatorkommittén. Den mest betydande delen av hjälpverksamheten representeras av barnbespisningarna samt utspisning av äldre, sjuka etc., sammanlagt cirka 176 000 personer. De härför erforderliga livsmedlen sändas från Sverige. Det är givet, att ansträngningar gjorts från såväl norsk som svensk sida i syfte att giva dessa sändningar, även de, som ske i form av gävopaket, största möjliga omfattning. Överhuvud möter den svenska hjälpverksamheten i Norge stora hinder, särskilt till följd av den strängt upprätthållna allierade blockaden av ockuperade länder. Våra gemensamma bemödanden ha nyligen lett till, att den månatliga kvoten för livsmedelsexporten för angivet ändamål fördubblats. Med hänsyn till den svåra bristen på kläder och skodon i Norge har det varit särskilt tillfredsställande, att utförelsetillstånd för kort tid sedan kunnat lämnas för 150 ton barnkläder och 75 000 par barnskor. Vidare kan nämnas, att i år liksom under föregående år socker för konserveringsändamål kunnat sändas till Norge. Sålunda ha under de senaste månaderna sammanlagt 6 000 ton socker ställts till förfogande från svensk sida. Nu berörda hjälpsändningar äro emellertid endast ägnade att täcka en liten del av behovet, och vi hysa givetvis en livlig förhoppning om, att det skall visa sig möjligt att utverka ytterligare lättnader i blockaden till Norges förmån. Förberedelser ha också gjorts för att kunna

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)
bispringa Norge med avsevärda mängder livsmedel och andra nödvändiga varor, så fort okupationen av Norge upphör.

Norska utrikes- och justitieministrarna befinna sig för närvarande på ett några dagars besök i Stockholm. Vi ha sålunda tillfälle att direkt med norska regeringen överlägga i dessa och alla andra frågor, som beröra förhållandet mellan Sverige och Norge. Det har varit en stor glädje för svenska regeringen att få hälsa de norska statsråden välkomna hit.

Vår humanitära hjälpverksamhet i sin helhet samordnas och ledes av den av regeringen tillsatta svenska kommittén för internationell hjälpverksamhet, hos vilken ett stort antal organisationer, som äro verksamma på det humanitära området, äro registrerade. Kommittén har i samarbete med nämnda organisationer dels medverkat till genomförandet av en del omedelbara hjälpåtgärder, dels uppgjort planer och vidtagit förberedelser med tanke på vår insats efter fientligheternas upphörande. I förstnämnda hänseende har sålunda under de senaste veckorna en nationalinsamling av kläder och skodon ägt rum, vilken givit ett synnerligen glädjande resultat. De insamlade persedlarna äro som bekant avsedda för våra nordiska grannländer samt det växande antal flyktingar, som söka sin tillflykt till Sverige. Medel ha vidare av kommittén efter bemyndigande från regeringen ställts till svenska röda korsets förfogande för översändande av livsmedel och läkemedel till interneringsläger i Polen. För hjälpverksamhet bland judarna i Ungern ha medel också anslagits.

Vid underhandlingar mellan kommittén och den provisoriska franska regeringens representant i Stockholm har preliminärt besked lämnats rörande den hjälp till återuppbyggnadsarbetet i Frankrike, som kan påräknas från vissa hjälporganisationers sida. Samtidigt har även erbjudande framförts om statliga hjälpåtgärder. Vidare har kommittén erbjudit sig att sända livsmedelspaket till franska krigsfångar i Tyskland. Frågan om läkemedelsleveranser är under övervägande. Liknande åtgärder till förmån för Belgien och Holland ha även gjorts till föremål för överläggningar mellan kommittén och nämnda länders ministrar i Stockholm. Från holländsk sida har nyligen till svenska regeringen riktats en hemställan om omedelbar hjälp åt befolkningen i vissa holländska storstäder, vilka hotas av hungersnöd. Vi äro givetvis beredda att så långt möjligt är tillmötesgå denna framställning, men detta förutsätter att erforderliga medgivanden lämnas av de krigförande. Framställningar i sådant syfte ha gjorts.

Erbjudande om omedelbara statliga åtgärder av samma karaktär som de ovan berörda har även framförts till härvarande sovjetryska minister. Därvid har man i främsta rummet tagit sikte på hjälp åt Leningrads befolkning, vilken redan tidigare i viss utsträckning erhållit bistånd på enskild väg.

Jag nämnde nyss, att hjälpkommittén även företagit vissa förberedande åtgärder för kommande insatser i återuppbyggnadsarbetet. Då man med säkerhet kan utgå ifrån, att behovet av mediciner kommer att vara oerhört stort i de krigshärjade länderna, har hjälpkommittén, närmast med tanke på våra nordiska grannländer, framlagt ett förslag om ökad tillverkning inom landet av läkemedel. Förslaget har godkänts av regeringen och beräknas draga en kostnad av 6,5 milj. kr. Kommittén har även gjort upp planer för en avsevärd utökning av tillverkningen av sera och vacciner samt för anskaffande av sjukhusutrustningar, förbandsmateriel etc. Anslag har vidare beviljats för den i kommitténs regi pågående utbildningen av personal vid eventuella svenska hjälpepeditioner i samband med den kommande hjälpverksamheten på kontinenten.

Förberedandet av svensk statlig medverkan — inom de gränser, som betingas av vår förmåga — i den ekonomiska återuppbyggnaden av länder, som drab-

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

bats av krigets hemsökelse, pågår genom statens återuppbyggnadsnämnd. Statens medverkan i återuppbyggnadsarbetet avser närmast att möjliggöra leveranser av varor från Sverige, men även andra prestationer, såsom utförande av transporter för andra länders räkning, kunna komma i fråga. Helt naturligt har vår verksamhet på återuppbyggnadsområdet i första hand kommit att inriktas på våra nordiska grannländer. Mellan svenska och norska regeringarna träffades sålunda i april i år ett avtal, varigenom norska regeringen för inköp av varor i Sverige av väsentlig betydelse för återuppbyggnadsarbetet i Norge beviljades en kredit i svenska kronor till ett belopp motsvarande sammanlagda värdet av de beställningar, som med svenskt medgivande kunde komma att placeras i Sverige. Någon övre gräns för krediten är icke fixerad i avtalet, men värdet av ifrågakvarande leveranser, vilka komma att verkställas efter Norges befrielse, har preliminärt uppskattats till omkring 200 milj. kr. Överenskommelser föreligga redan beträffande utförelse till Norge av betydande mängder livsmedelsprodukter, järn och stål, lantbruksmaskiner och traktorer m. m. Utom ramen för de egentliga kreditleveranserna har man från svensk sida lämnat sitt medgivande till att stora norska fartygsbeställningar placeras vid svenska varv under de närmaste åren.

Även i fråga om Danmark föreligger samma beredvillighet att bistå med leveranser för återuppbyggnaden. Det är emellertid ännu icke möjligt att här bilda sig en uppfattning om de behov, som komma att föreligga.

Bland länder utanför den nordiska kretsen, som komma att från Sverige erhålla bistånd för sin ekonomiska rekonstruktion, må nämnas Belgien och Nederländerna. I början av oktober slöto svenska och nederländska regeringarna ett avtal, enligt vilket den senare erhåller en kredit i svenska kronor för underlättande av inköp i Sverige av varor, som erfordras för återuppbyggnadsarbetet i Nederländerna. Vidare torde vara känt, att en större nederländsk beställning på lokomotiv redan 1943 placerades i Sverige. Beställningen är i motsats till de ovannämnda leveranserna avsedd att betalas ur Nederländernas egna tillgodohavanden.

Sammanlagt äro för närvarande återuppbyggnadsleveranser till ett värde av närmare en halv miljard kronor avtalade eller planerade. De av riksdagen för ändamålet beviljade anslagen på 400 milj. kr. behöva alltså förstärkas.

Våra insatser i återuppbyggnadsarbetet äro givetvis beroende av våra möjligheter att upprätthålla och utveckla vår produktion. Därvid är vårt handelsutbyte av stor vikt. Jag har nyss redogjort för den fortgående minskning av den tysk-svenska handeln, som den senaste krigsutvecklingen medfört. Att den s. k. göteborgstrafiken, varigenom Sverige tillförts för sin försörjning viktiga varor, kunnat under året ostört fortgå är ägnat att väcka tillfredsställelse. Några förutsägelser hur länge krigshändelsernas utveckling kan tänkas medgiva en fortsatt lejdtrafik kan givetvis icke göras, ehuru vi utgå från att man från de krigförandes sida icke skall lägga hinder i vägen för denna trafik annat än som följd av sådana krigshändelser som direkt skulle påverka trafiken. En mer eller mindre total avspärrning under krigets sista skede är emellertid en möjlighet, som icke kan förbises. Så mycket viktigare måste det därför vara att vi, sedan krigshändelserna i Europa upphört, snarast görkligt beredas möjlighet att i tillräcklig omfattning upptaga våra handelsförbindelser i och för avsättning av våra exportartiklar och för tillförelse av de råvaror och produkter, som äro nödvändiga för sysselsättande av den svenska arbetskraften och för att vi skola kunna bidra till Europas återuppbyggande.

För att kunna åstadkomma ett dylikt resultat erfordras omfattande förhandlingar med främmande makter. Vi hoppas att på bred bas kunna återupptaga

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

de på grund av kriget avbrutna handelsförbindelserna med Sovjetunionen. Under en avsevärd övergångsperiod kommer säkerligen knapphet på vissa råvaror att vara rådande i världen och den för närvarande av de allierade västmakterna utövade kontrollen över en stor del av de transoceaniska råvarutillgångarna att fortsätta. Den nödvändiga tillförseln till Sverige av fossilt bränsle är ett av de problem, som kräva uppmärksamhet. För närvarande kan icke överblickas hur detta problem skall lösas, då man icke känner i vad mån och på vad sätt traditionella tillförselvägar för Sveriges kol- och koks-försörjning åter kunna öppnas. Härtill kommer att hela sjötransportproblemet för Sveriges vidkommande under den avsedda tidsperioden ännu icke är klarlagt. De västallierade huvudmakterna samt de förnämsta sjöfartsnationerna bland de förenade mindre nationerna, ha redan träffat en principöverenskommelse om en sammanslagning av sina handelsflottor under en gemensam ledning för en ganska avsevärd tid efter fiendligheternas upphörande i Europa, dels för fullföljande av kriget mot Japan, dels för att genomföra en rationell fördelning av tillförseln till Europas stater. Sverige har erhållit inbjudan att på ett eller annat sätt ansluta sig till denna sjöfartspool, vars medlemsstater till yttermera visso förbundet sig att gentemot icke deltagande stater, som besitta tonnage överskridande deras eget ovillkorliga behov, vidtaga åtgärder till förhindrande av deras sjöfart. Här öppnar sig ett vidsträckt förhandlingskomplex, där å ena sidan Sverige givetvis är villigt att efter måttet av sina krafter även på detta område bidra till lindrande av nöd och till återuppbyggande, men å andra sidan måste tillse, att dess legitima intressen beaktas och hänsyn tages till Sveriges ställning som neutral makt.

Slutligen och icke minst vänta frågor rörande betalningsmöjligheterna för vår export under den närmaste efterkrigstiden på sin lösning. Att Sverige under en övergångsperiod måste räkna med att i åtskilliga fall nödgas öppna kortare eller längre krediter för att möjliggöra en för den inhemska sysselsättningen nödvändig export torde vara säkert. De möjligheter, som härutinnan föreligger och som äro begränsade bl. a. av nödvändigheten att undgå inflationsfaran, måste rationellt utnyttjas.

Vid sidan av frågorna om Sveriges insatser för humanitär hjälp och återuppbyggnad i de krigshärjade länderna har flyktingproblemet för oss fått ökad aktualitet. Under krigsåren har Sverige fått mottaga ett ständigt växande antal flyktingar särskilt från Norge och Danmark. Under senaste tiden har flyktingsskaran fått ett avsevärt tillskott från i synnerhet de baltiska länderna. Jag syftar här icke på estlandssvenskarna, vilka icke äro att betrakta som flyktingar. Större delen av dem har hitförts till följd av en av de svenska myndigheterna organiserad överflyttning till Sverige av våra stamförvanter. De skulle ha anlant till Sverige långt tidigare om nödvändigt medgivande från ockupationsmakten kunnat utverkas. Med flyktingar från de baltiska länderna avser jag dem, som till följd av händelseutvecklingen på andra sidan Östersjön begivit sig hit på eget initiativ. De ha kommit i större eller mindre farkoster utan pass eller visering. Deras hitkomst har ägt rum utan de svenska myndigheternas tillskyndan, de omhändertagas här på vanligt sätt och deras förhållanden undersökas i varje särskilt fall noggrant. Därest dessa undersökningar giva vid handen, att vederbörandes antecedentia icke äro tillfredsställande, komma de åtgärder, som därav må föranledas, att vidtagas. I överensstämmelse med allmänt gällande regler komma dessa flyktingar icke att tillåtas bedriva någon politisk propaganda under den tid de vistas här i landet.

Sverige har fört en synnerligen vidhjärtad flyktingpolitik, som velat hålla asylrätten i helgd. Det har icke kunnat undvikas, att vi därigenom också fått mottaga en del icke önskvärda element. Det har emellertid sörjts för en nog-

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

grann övervakning av dessa, och deras rörelsefrihet har starkt begränsats. På sistone ha till och med vidtagits åtgärder för att hindra dem att avresa från Sverige, då man befarat att de kunna vid återkomsten hem skada de lojala flyktingarnas intressen. Regeringen ägnar emellertid frågan om att utestänga icke önskvärda element särskild uppmärksamhet. Det kan antagas att personer, som gjort sig skyldiga till handlingar, vilka utmana rättskänslan och icke kunna rättfärdigas av krigets krav, vilja söka undgå att ställas till ansvar för dessa handlingar genom att fly till vårt land. Såsom socialministern i ett offentligt uttalande förklarar må man emellertid icke av den hittills av oss tillämpade öppna gränsens politik gentemot flyktingarna draga den slutsatsen, att Sverige även står öppet för eller kommer att bereda en fristad åt personer, som i sin gärning utmanat den civiliserade världens samvete eller uppträtt som förrädare mot sitt land. Sådana personer komma att avvisas eller, om de lyckas taga sig hit, återsändas till sitt eget land.

Förutom flyktingsproblemet ha vi numera också ett evakueringsproblem. En följd av de strider, som i norra Finland uppstått mellan finnar och tyskar, har blivit, att finska regeringen hemställt, att befolkningen i de trakter, vilka närmast berörts av krigshandlingarna, måtte tillfälligtvis få överföras till Sverige för att stanna här i avvaktan på att förhållandena skola möjliggöra deras återflyttning till respektive hemorter. Under de senaste veckorna ha sålunda omkring 28 000 personer kommit över till Sverige inom ramen för denna evakueringsaktion. Många av de evakuerade ha medfört sin boskap och andra ägodelar. Frånsett denna evakuering ha åtskilliga tusental finnar, som bo i de närmast den svenska gränsen liggande trakterna, kommit över till Sverige för att vistas här under den period av några dagar eller veckor, då deras hemorter legat i den omedelbara stridslinjen. Man torde få räkna med, att en del av dessa, som fått sina hem förstörda, kommer att kvarstanna här under längre tid än de ursprungligen tänkt sig. Det är glädjande, att de stora organisatoriska uppgifter, som de svenska myndigheterna i detta sammanhang ställts inför, kunnat lösas på ett tillfredsställande sätt och att samarbetet mellan de civila och militära evakueringsmyndigheterna varit synnerligen gott.

I och med att kriget närmar sig sitt slut träder frågan om den framtida ordningen i världen alltmera i förgrunden. Stor uppmärksamhet har ägnats åt det första utkast till en allmän säkerhetsorganisation, som framlagts av konferensen i Dumbarton Oaks av representanter för de ledande stormakterna. Ingenting kommer ännu sägas om vilken slutgiltig form denna beramade säkerhetsorganisation kommer att få eller när eller hur Sverige kommer att få pröva frågan om sin eventuella anslutning till densamma. Så mycket torde man väl redan nu kunna förutse, att en sådan organisations verkningsförmåga kommer att bli beroende av att en fortsatt samverkan kan påräknas mellan de ledande stormakterna, men också att denna samverkan mellan stormakterna måste förenas med den respekt och aktning för mindre mäktiga staters intressen och legitima rättigheter, utan vilken en internationell ordning aldrig kan bli fast grundad. Sveriges städså ådagalagda villighet till internationell samverkan består och man må hoppas, att det även inom den planerade nya världsorganisationen skall lämnas möjligheter för de mindre nationerna att som fria medlemmar av världssamfundet lämna sin medverkan till uppbyggandet av en fredlig ordning.

Vi äro medvetna om att vägen till denna ordning blir fylld av möda. Den närmaste tiden efter krigshändelsernas upphörande kommer förvisso att bjuda på stora och för närvarande oöverskådliga svårigheter. Efter den oerhörda förstörelsen av icke blott materiella utan även moraliska värden har man att motse en lång och säkerligen pinsam läkningsperiod. Politiska motsättningar och konflikter såväl mellan som inom staterna komma att fördröja tillfrisknandet.

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

Man får därför räkna med att det kommer att taga en avsevärd tid innan ordnade förhållanden och normala mellanfolkliga förbindelser kunna återställas. Men man må hoppas att de uppbyggande krafterna skola kunna framgångsrikt utveckla sina möjligheter.

Det är emellertid allttjämt krigshändelserna som sätta sin prägel på förhållandena och dominera intresset. I början framhöll jag, att ännu ingenting bestämt kan sägas om krigets varaktighet. Den optimism i fråga om ett snart avgörande, som för en tid sedan starkt kom till synes, har trätt tillbaka för ett återhållsammare bedömande. Man är inställd på hård och utdragen fortsatt strid. Man har därvid att räkna med att krigshändelserna komma att mera beröra även Norden. Striderna pågå ju ånyo på norsk mark. Denna utveckling kan medföra problem även för oss. Överhuvud måste vi för Sveriges del allttjämt räkna med att krigsutvecklingen kan vålla svårigheter och påfrestningar. Slutsatserna härav i fråga om vår beredskap i olika avseenden giva sig själva. Våra möjligheter att bemästra svårigheterna äro förvisso goda.

Härefter yttrade:

Herr **Vougt**: Herr talman: Jag är övertygad om att kammarens ledamöter med stort intresse lyssnat till den redogörelse, som statsministern här lämnat, och att man överlag känner tillfredsställelse med att ett tillfälle att debatera vår utrikespolitik beretts redan på höstrikisdagens första dag.

Den redogörelse, som denna gång lämnats, har ju delvis fått en ny karaktär, så till vida som den format sig till en översikt över de åtgärder, som Sverige vidtagit för att i krigets slutskede kunna räcka en hjälpande hand åt andra länder och för att kunna delta i förberedelserna till återuppbyggandsarbetet ute i Europa. Och när vi alltså kommit så långt, att det inför hela landet kunnat lämnas en redogörelse för dessa åtgärder, förefaller det mig, som om en del av de vedersakare till vår neutralitet, som väl finnas både här och annorstädes, skulle kunna säga sig, att Sveriges positiva insats i efterkrigstidens värld kan vara ett rättfärdigande i handling av denna neutralitet.

Den tonvikt, som statsministern i sin redogörelse lade på dessa förberedelser, kunde kanske vara ägnad att stärka den fredsoptimism, som funnits i vårt land och som utan tvivel varit mycket stark. Jag tror därför att det var nyttigt, att det mot slutet kom en påminnelse om att trots de stora förändringar, som under det gångna halvåret ha skett, särskilt på den europeiska krigsskådeplatsen, så går kriget dock nu in i sitt sjätte år och att den tid, som återstår, kan komma att även för vårt land medföra mycket stora svårigheter. Det är nog inte för mycket sagt, att vi också här i riksdagen vid den ordinarie sessionens slut väntade, att ett vapenstillestånd skulle ha kommit före denna vinters inbrott, och det var väl inte minst en utpräglad optimism i den punkten, som tog sig uttryck vid valet i september månad.

Statsministern har här redogjort för de förändringar, som för vårt lands vidkommande skett i anslutning till krigshändelserna. Det är då särskilt att fästa uppmärksamheten vid den tilltagande avspärrning, som har inträtt och som har markerats genom avbrottet av vår handel med Tyskland. Om jag skulle säga någonting i denna punkt, vore det närmast för att belysa en fråga, som har diskuterats en smula i pressen, nämligen huruvida Sverige borde ha gått ännu längre och överhuvud taget avbrutit alla förbindelser med Tyskland samt förbjudit all handel med utlandet även över västkusten. Jag vill inte ett ögonblick förneka, att det från tysk sida gjorts snart sagt allting, som är möjligt, för att ge vapen i händerna på dem, som förmena att det vore riktigast, om vårt land toge ställning i det pågående kriget, och som kanske skulle ha

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

ansett ett fullständigt avbrytande av vår sjöfart vara ett riktigt steg i den riktningen. Jag tänker då särskilt på den framfart i Norge och Danmark, som statsministern också omnämnde och som inneburit oavbrutna kränkningar av rättskänslan hos människor. Jag förstår också, att det kanske finns de, som ur rent politisk synpunkt hålla före att Sverige den här gången borde välja sida för att vara säker på att kunna fara in i efterkrigsvärldens lyckoland med ett annat förstaklasståg än det, som man erbjöd oss bestiga 1940. Och ändå vet jag mycket väl, att det överväldigande flertalet av vårt folk alltjämt står fast vid föresatsen att Sverige skall bevara sin neutralitet. De avgörande grunderna för den ståndpunkten ha inte ändrats. När vi nu ständigt utifrån världen få höra, att neutralitet är någonting, som icke låter förlika sig med den kommande världens krav på länderna, så måste vi väl ändå erinra om att under de gångna åren har det varit så, att alla länder ha hoppats bevara freden ända tills de ha tvingats in i kriget, i de flesta fall genom ett överfall mot dem, och det skulle vara ganska underligt, om det inte också i framtidens värld skulle bli nödvändigt att hålla på rättigheten att avstå från ett krig, om inte mot förmodan en internationell organisation uppstår, som löser alla det internationella samarbetets problem.

När regeringen efter att ha hört utrikesnämnden beslöt att inte ge de vidtagna åtgärderna beträffande sjöfarten kring Sverige större räckvidd än de fingo, anser jag, att den handlade riktigt. Regeringen har följt bevekelsegrunder, som varit strikt sakligt svenska: omtanken om de svenska fartyg och de svenska sjömän, som hotades av de allierade bombanfallen i tyska hamnar, och angelägenheten av att inte låta ett läge utveckla sig i Östersjön, som gjorde det nödvändigt för Sverige att sätta in sina stridsmedel, i främsta rummet flotta och flyg, för att avvärja ständiga neutralitetskränkningar. Några motsvarande skäl ha ju inte uppstått för västkustens del, men det är klart att förhållanden kunna inträda, närmast i samband med en utvidgning av krigföringen, som kunna framtvinga beslut, analoga med det redan fattade.

Utänför vårt eget land, när det gäller Norden, är det ju framför allt Finlands utträde ur kriget, Finlands vapenstillestånd med Sovjetunionen, som är den största händelsen. Jag tror att det är på sin plats att vi säga ut, att även om Finland enligt vår åsikt här i Sverige begått många misstag och kanske kunde ha fått fred tidigare och även på bättre villkor, så är det ändå en stor sak, att omständigheterna vid tillkomsten av vapenstilleståndet för Finlands del ha präglats av en nationell värdighet och enighet, som måste imponera och som säkerligen också bli en tillgång för Finland i den svåra tid, som landet nu går till mötes. För övrigt tillkommer det ju inte oss, herr talman, att fälla några omdömen om det vapenstillestånd, som ingåtts mellan Finland och Sovjetunionen. Men vi böra tydligt säga ifrån, att vi fullt och fast tro på Finlands kraft att även under de nya omständigheterna gestalta sitt öde som ett fritt folk. Därpå ha vi inte rätt att tvivla ett enda ögonblick. Vi vilja ju också tro, att den segrande parten verkligen skall visa sig ha vilja och förmåga att i förhållande till Finland förverkliga de principer, som ha nedlagts i de högtidliga förklaringarna från de allierade i fråga om deras planer för världens framtid.

Statsministern berörde i sin redogörelse de leveranser till Finland av varor, dels livsmedel och dels andra varor, nödvändiga för Finland för att dess industriella produktion skall kunna komma i gång, vilka Sverige har kunnat ikläda sig. Det är självfallet en stor anledning till tillfredsställelse, att vi verkligen kunnat tillhandahålla Finland denna hjälp. Den är, kan man säga, en ringa tribut till ett broderfolk, vars öde har format sig så mycket hårdare än vårt eget.

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

Statsministern berörde också Sveriges förhållande till Norge och Danmark. Jag tror att vi äro tacksamma för hans besked, att lika litet som tidigare avsäger sig vårt land rätten att hysa och framföra en mening om den brutala framfart, som den tyska ockupationsmakten ägnar sig åt i Norge och Danmark. I den hållningen har regeringen hela vårt folk bakom sig.

Jag vill också gärna instämma i hälsningen till Norges utrikesminister och justitieminister, vilkas besök här är ett varsel om det norska folkets snara befrielse.

Till sist skulle jag vilja säga några ord om den fråga, som statsministern sist var inne på, nämligen de överläggningar rörande planerna för en ny världsorganisation, som ha ägt rum mellan de allierade. Det är alldeles givet att vi, såsom statsministern gjorde, måste säga, att vi äro villiga att lämna vår medverkan till varje världsorganisation, som är i stånd att lösa de uppgifter, som därvidlag kunna uppställas och skapa en tryggad fred. Det kan emellertid inte hjälpas, att tanken därvid gärna går tillbaka tjugofem år i tiden. Också efter det förra världskriget tog man itu med att skapa en sådan världsorganisation. Men det förefaller mig, som om den allmänna atmosfären kring förberedelserna till en mellanfolklig organisation i viss mån är en helt annan än för tjugofem år sedan. Jag vet inte, om jag misstar mig, men det har synts mig, som om det skulle vara ett element, som nu fullständigt saknas i resonemangen om den kommande världsorganisationen men som förra gången sattes i förgrunden, nämligen strävandena att minska rustningarna i världen. Den tanken utformades ju då på det sättet, att efter de besegrade staternas avvärning skulle segermakterna och den övriga världen inleda den nedrustning, som så småningom skulle bringa ned rustningsläget i världen på en nivå, där större trygghet mot nya krig kunde finnas. Men denna nedrustning blev man inte färdig att påbörja förrän 1932, och den utveckling, som sedermera följde, bröt sönder alla förhoppningar om att fullborda dessa föresatser. Det märkliga är nu, att det överhuvud taget icke talas om nedrustning eller om att försöka trygga freden genom att minska rustningarna.

Det är kanske angeläget, att jag säger att jag härmed icke velat ge på hand att de mindre staterna såsom Sverige i första hand borde beträda nedrustningens väg. För att inte föranleda någon onödigt diskussion bör jag kanske tillägga, att det här i Sverige säkerligen icke behöver uppstå några ineningskiljaktigheter om nödvändigheten av att bevara ett försvar, tillräckligt att värna vår nationella frihet. Vad jag velat framhålla är, att i de allmänna resonemangen kring dessa ting saknas det element av idealism, som fanns för tjugofem år sedan, och detta är någonting, som måste inge en viss oro när det gäller framtiden.

Statsministern nämnde i sin redogörelse vissa rätt långt gående krav från det allierade blockets sida, när det gäller att omedelbart efter kriget disponera egna och neutrala länders resurser för de nödvändiga uppgifterna. Det är mycket svårt att redan på detta stadium bedöma, vartill detta kommer att leda, men jag är övertygad om att man från regeringens sida ser till, att Sverige icke binder sig för åtaganden, som under de kommande åren kunna komma att belasta vår frihet.

Detta är, herr talman, vad jag velat säga med anledning av statsministerns redogörelse, och det framgår därav att jag anser mig kunna i allt väsentligt understryka, att den linje, som regeringen har följt, alltjämt har stöd inom den riktning, som jag här företräder.

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! Jag har redan en gång i ett annat sammanhang framhållit, att de utrikespolitiska frågorna nu ha kommit mera

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

i bakgrunden. Jag menar inte, att de äro mindre viktiga. Det är klart, att de äro de viktigaste frågorna ännu, så länge kriget räcker. Men de äro nu mindre omstridda, och orsaken härtill är ju den förändring i regeringens utrikespolitik som så småningom ägt rum, det förhållandet att vårt land numera har sökt sig tillbaka till en striktare neutralitet. Det finns icke för mig någon anledning att här polemisera mot statsministern, när han i början av sin rapport markerade, att vi måste eftersträva en fortsatt neutralitet under kriget. Bland annat har nu av statsministern berörts frågan om en framtida efterkrigsorganisation, och det är närmast i anslutning härtill, som jag här vill säga några ord. Det gäller nämligen frågan om vår ställning i dag och inom en närmare framtid till dem som tydligen komma att ha det avgörande ordet, när det gäller den kommande fredsorganisationen.

Det var en episod för någon månad sedan, då man begrov några engelska flyktingar i Skåne, som blivit nedskjutna av det svenska luftvärdnet. Det var en av våra mera kända författare, som då föreslog såsom lämpligt gravtal vid denna begravning några strofer som jag här kanske kan läsa upp. De lydde:

»Ni frälste oss från Hitlers stövelklack.
Vi sitta tryggt bland grannar som försmäkta.
Och här begrava vi er nu, till tack
för vår neutralitet, den strikt korrekta.

Snart är nu onskans hydra lyckligt fälld.
Den alltmer säkrade neutraliteten
har därför övergått till verkningseld,
och den har hjälpt er in i evigheten.»

Jag tror, att Frans G. Bengtsson ganska bra tolkat känslorna hos det svenska folket inför detta meddelande, att det svenska luftvärdnet skjutit ned flygare som förrrat sig in på svenskt område och som tillhöra makter vilkas seger vi måste önska, därför att det är en förutsättning för vår egen framtida självständighet. Jag vill nu icke härmed säga, att Sverige skall övergiva neutralitetens väg, men jag undrar, om svenskarna behöva intaga en mera strikt hållning när det gäller det allierade flygets inflygningar på vårt område än vad man tidigare gjort i fråga om tyska inflygningar. Dessa tillhöra ju numera historien, men vi ha i minnet, hur denna generositet från Sveriges sida gentemot de tyska inflygningarna utlöste mycket missnöje här i landet och även ledde till vissa ganska hetsiga diskussioner här i riksdagen. Under trycket av den opinion som då uppstod blev det slut med sådana historier som de tyska nödlandningarna, då tyskarna sedan genom svenska hjälpåtgärder kunde fara vidare. Men om Sverige då kunde tillämpa sådana mycket generösa regler, om regeringen också, såsom förekom någon gång här i riksdagen, kunde åberopa humanitära skäl för att man icke sköt ned de tyska flygarna, så undrar jag, vad det finns för anledning, att Sverige gentemot Tysklands motståndare skall tillämpa andra regler och bland annat sådana regler som lett till nedskjutning av engelska flygare. Jag tror, att humanitära skäl även kunna åberopas härvidlag, och jag tror, att om regeringen ansåg det med neutralitetens förpliktelser förenligt att behandla det tyska flyget på sätt som skett, så borde regeringen kunna göra det, även när det gäller det allierade flyget. Man behöver icke, tror jag, så där utan vidare tillgripa verkningseld. Man kan, som man gjorde tidigare, med varningseld söka avvisa dem som förrrat sig in över svenskt område. Jag tror, att detta har ett visst samband med frågan om vårt lands ställning till de sannolika segrarna i detta krig och vår framtida efterkrigsolitik.

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

Det är ännu ett spörsmål, som statsministern har berört, nämligen den import av flyktingar som ägt rum. Jag vill helt understryka, vad han säger, att dessa inte skola ges möjlighet att här bedriva politisk propaganda och verksamhet. Men jag måste konstatera, att det här i Sverige bedrivs politisk propaganda. De baltiska kommittéer, som skapats här för att organisera flyktingimporten, begränsa inte sin verksamhet härtill utan de komma då och då med kommunikéer som ha ett mycket klart och genomskinligt politiskt syfte. Nu har ju statsministern här understrukit de tidigare deklARATIONERNA från socialministerns sida, att man i detta land icke skall tillåta import av krigsförbrytare och quislingar. Jag skulle tro, att vid den import som ägt rum — och det rör sig om 30 000 balter — är det många som ha kommit hit, därför att de betrakta sig själva såsom varande i en ohållbar situation i avseende på de nya maktförhållanden som inträtt i Baltikum. Det finns redan nu enligt min mening anledning att se upp, så att Sverige icke blir något slags irridenta i en internationell politik, att vi icke bli det nya gränslandet och övertaga andra staters roll såsom en »cordon sanitaire». Det är nämligen denna import av vissa slags flyktingar som jag tror utgör en mycket stor fara.

Det är ännu en sak jag vill beröra i detta sammanhang. Det är ju så, att allt flera av tyskarna börja hoppa av den nazistiska expressen, förmodligen i känsla av att kriget är förlorat och man vill söka sig en säkrare hamn. Men vi veta ju inte, hurvida det inte bland dessa som hoppa av finns människor som göra detta på direkt order. De åtgärder som vidtagits i Tyskland för att organisera ett partisankrig, som man kallar det, och fortsätta kampen efter Tysklands besegrande, göra det ganska naturligt, att vederbörande förbereder en sådan kampanj även genom att skaffa sig stationer i sådana länder som Sverige. Dessa människor erhålla nu utan vidare främlingspass av den svenska regeringen, och såvitt jag kunnat se, kunna de till och med uppehålla sig här i Stockholm. Under tiden finns det antifascistiska flyktingar som hållits inspärrade i fångsligt förvar år efter år utan dom och rannsaking. Då kunde man icke tillämpa dessa generösa regler, som man nu anser sig kunna tillämpa gentemot dessa nazister, som i sista ögonblicket hoppat av det nazistiska tåget. Jag säger icke detta ur någon annan synpunkt, än att jag vill rikta uppmärksamheten på att det i krigets slutskede är viktigare än någonsin tidigare, att vi klargöra för oss, vilken politisk ställning vi vilja intaga till de segrande makterna och vad som är med våra intressen förenligt.

Därmed återvänder jag till frågan om en fredsorganisation. Man har redan diskuterat frågan om det skulle kunna skapas ett västmaktsblock och ett östmaktsblock. Detta har dock icke diskuterats öppet här i landet, men det har dock varit de som velat acceptera en sådan ny blockbildning och betraktat det som ett nödvändigt ont. Då har man också börjat resonera som så: kanske vi kunna göra ett tredje block, ett nordiskt block? Jag skulle vilja understryka, att jag hoppas, att den svenska politiken när det gäller den nya fredsorganisationen skall vara inriktad på att motverka alla sådana strävanden som syfta till en ny blockbildning. Jag tror också, att man skall göra klart för sig, att om en sådan ny blockbildning uppstår, så kommer den lätt att leda till nya krig och kanske till ett tredje världskrig, och enligt min mening kan man tryggt säga, att under ett tredje världskrig komma möjligheterna för neutrala länder att vara ännu mindre, än de blivit under det andra världskriget. Vårt intresse är därför, att det skapas en ny fredsorganisation som icke delar upp nationerna i olika maktgrupper, så att inte den nya politiken blir en upprepning av den gamla med inflytelsesfärer.

Herr talman! Vårt land är för närvarande kanske det enda som upprätthåller normala vänskapliga förbindelser med det nazistiska tredje riket. Jag

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

har redan sagt, att jag för min del är ense med statsministern, då han förklarar, att vi icke skola frångå neutraliteten, men jag tror, att man kan inskränka dessa vänskapliga förbindelser till ett minimum. Det har redan talats om västkusthamnarna och ifrågasatts, om man behöver hålla dessa öppna för den tyska trafiken. Jag tänker inte bara på detta, utan jag tänker på att här finns en tysk legation av verkligt stormaktsformat, att här i Sverige arbetas med tyska organisationer, som bedriva sin verksamhet för det nazistiska Tysklands intressen. Jag undrar, om icke Sverige skulle kunna, utan att därför frångå neutraliteten, inskränka en sådan verksamhet och hemställa till den tyska regeringen, att den begränsar sin legation till vad som är nödvändigt för att upprätthålla de rent diplomatiska funktionerna.

Herr Vougt berörde frågan om vad man kan göra för Norge och Danmark. Han erinrade om att det förekom en propaganda här i landet för att vi skulle göra mera, än vad som för närvarande göres. Men såsom jag uppfattade herr Vougts uttalande, delar han väl närmast den uppfattning som uttryckts i den press som står honom nära, nämligen att sådana människor och tidningar som kräva en mera aktiv politik gentemot Norge och Danmark äro aktivister. Man kallar dem till och med för hjältetidningar, därför att vederbörande icke äro nöjda med den hittills förda politiken. Det är inte så länge sedan, bara för några år sedan, som man inte alls var så återhållsam. Då ansågs det att man kunde intervensera, och då präglade vi begreppet »icke krigförande». Då sade man: Finlands sak är vår. Det betydde, att Finlands fiender äro också Sveriges fiender. Då sändes av oss för hundratals miljoner kronor krigsmateriel för att understödja Finlands krig. Det skedde i så hög grad, att när sedan kriget flyttades över till de skandinaviska länderna, voro vi, såsom det förklarades i Ny Militär Tidskrift, praktiskt taget utan tung krigsmateriel. Då vore vi så duktiga och icke alls rädda, och här i landet skrattade man sig nästan fördärvad åt den makt som då bekämpade Finland. Men från denna ståndpunkt, denna klart aktivistiska och äventyrliga ståndpunkt bör man ju inte så där åka över till den rakt motsatta ytterligheten. Jag tycker nog, att i dessa varningar mot att man skulle göra någonting mera för att understödja Norge och Danmark ligger en sådan ytterlighet, som ser ändå bedrägligare ut, när man tänker på hur det handlats och talats i detta land bara för några fattiga år sedan.

Jag hade tänkt föreslå statsministern, att man skulle diplomatiskt intervensera till förmån för Norge och Danmark, men jag hörde av hans redogörelse, att regeringen redan gjort detta, och det tycker jag ju är bra, men jag undrar, om man icke kan göra något mer utan att därför frångå neutraliteten. För Finland kunde ställas upp en hel liten armé, åtminstone 10 000 man. Man kunde öppna värningskontor här i landet, och man kunde göra åtskilligt för att skaffa frivilliga till Finlands krig. Regeringen ansåg icke, att man därmed bröt mot neutralitetens regler. Kan man icke göra något motsvarande för Norge och Danmark? Jag är för min del övertygad om att, om man här i landet verkligen inriktade sig på den saken, skulle man kunna ställa upp en ganska stor frivillig formation, som kunde hjälpa Norges och Danmarks folk i deras frigörelsekamp.

Ännu en sak vill jag beröra i detta sammanhang. Jag har erinrat om den vapenexport som ägt rum till Finland. Är det uteslutet, att Sverige skulle kunna sörja för att den norska och danska frihetskampen förseddes med vapen från Sverige? Jag tror inte det.

Dessa synpunkter har jag velat framhålla här, därför att jag tror, att hur tillfredsställd man än är med den redogörelse som regeringen här lämnat — den innehöll visserligen inga nyheter, det mesta var känt tidigare — råder dock en allmän känsla av att man kan göra en hel del för att understödja de norska

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

och danska folken. Jag tror, att jag till slut bara kan säga, att regeringen nu har rott ganska duktigt och försöker att ro över till en säkrare strand. Jag anser att den skall fortsätta att ro, men den bör icke ta sådana frågor som jag här berört med ro, utan den bör observera, att dessa frågor och den riktiga lösningen av dem kan ha en stor betydelse för Sverige i det nya Europa som ändå kommer att uppstå. Jag är för min del icke pessimistisk i fråga om möjligheterna att skapa en varaktig fred. Jag tror på dessa möjligheter, jag vill också att vårt land skall utnyttja de små möjligheter som det ändå har, för att verka för en sådan organisation av freden, som verkligen tjänar den varaktiga fredens sak.

Herr andre vice talmannen **Carlström**: Herr talman! Man har ju i en del av pressen under dagarna före denna debatt siat om en stor utrikespolitisk diskussion. Jag vet ej, om man kan vänta sig en sådan här i dag. Av vad som hittills har förekommit kan det ju knappast sägas, att den har fått några större former. Man kan därför förmoda, att svenska folket kanhända icke blir så belåtet eftersom man från dess sida nog tänkt sig att man av dessa utrikespolitiska debatter inför offentligheten, borde få veta mera.

Vad som från min sida kan knytas till statsministerns anförande här i dag är egentligen främst frågorna om flyktinghjälpen och omhändertagandet av dessa flyktingar av det ena eller andra slaget.

Vi ha ju kommit förbi de gamla spörsmål, som kanske för ett år sedan irriterade oss en smula, om tryckfriheten samt transito- och permittenttrafiken m. fl. I fråga om handelsutbytet, varom vi nu fått en redogörelse av statsministern, har det ju, i vad det gäller förbindelsen sydöstöver, blivit så begränsat, att man nu icke längre kan tala om något större varuutbyte i det avseendet. I den mån kriget drager ut på tiden och vår avstängning utåt alltmer medför brist på vissa råvaror och bränslen, med därav följande arbetslöshet, blir det måhända allt mindre skäl att beklaga sig över — såsom från något håll har skett — att våra handelsförbindelser uppehållits alltför länge på den kanten.

Då det gäller flyktingproblemet och omhändertagandet av de stora skaror från grannländerna, särskilt österifrån, som tagit sin tillflykt till vårt land, så är det väl på det sättet, att rent materiellt sett torde våra möjligheter att gå i land med denna uppgift vara ganska goda. Då en del av de av kriget härjade grannfolken, trots sina oerhörda bekymmer och lidanden för övrigt, ha att söka ordna ett flyktings- och inkvarteringsproblem av mångdubbelt större omfattning, borde det väl kunna för oss, som hittills setat i lugn och ro, vara en överkomlig sak att taga emot för kortare eller längre tid några tiotusental flyktingar utifrån. Det är väl ändå bara ett litet avplanande av den tacksamhetsskuld, som vi borde känna inför lyckan av att vi ha kunnat undvika krigets härjningar i vårt land. Och den dvärgalåt som möjligen från något håll skulle göra sig hörbar över att vi själva, på grund av hjälpen åt våra grannfolk, skulle komma i en besvärlig situation beträffande vårt allmänna försörjningsläge, vill jag beteckna som i hög grad ovärdig och känslolös. Vi måste nu visa oss som den barmhärtige samariten mot de i rövarhänder fallna folken och hjälpa så gott vi förmå. Därom borde vi alla vara ense. För folkpartiets del tror jag, att man på den punkten är regeringen tacksam för allt som i detta avseende från dess sida har planerats och åtgjorts.

En annan och besvärligare historia är givetvis regeringens uppgift att söka tillse, att bland dessa som nu söka skydd och hägn i vårt land, icke döljer sig en del element, som med hänsyn till sin politiska inställning kunna anses icke önskvärda här i landet, såväl på grund av sitt förflutna uppträdande i hemlandet som på grund av den propagandistiska verksamhet de kunna tänkas ägna sig åt framdeles. Det kan ju emellertid icke bli fråga om att kasta ut dessa utan

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

vidare, därest de i sitt hemland ha att vänta politisk förföljelse; men under den tid de vistas här måste sådana misstänkta på ett betryggande sätt isoleras till dess man får klart för sig deras verkliga inställning i skilda avsenden.

Vad sedan gäller så kallade krigsförbrytare och quislingar är det ett problem, som givetvis är ganska ömtåligt. Jag skall icke likt herr Hagberg gå in på att giva regeringen några rekommendationer i det avseendet, hur de skola behandlas. Jag tror, att regeringen själv förmår att finna bästa utvägen att här komma till rätta.

Att med anledning av den redogörelse, som avgivits här i dag, gå in på någon vidare kritik å folkpartiets vägnar på det utrikespolitiska området kan det icke gärna bli fråga om. Det nyligen förrättade valet till andra kammaren har ju för övrigt utmärkt sig för anmärkningsvärt hovsam diskussion om de utrikespolitiska tingen. Från samtliga partier, som man räknar något med, har den utrikespolitiska kurs, som regeringen hållit, vunnit erkännande i stort sett. Vårt svenska folk är fortfarande tacksamt för att vi kunnat undgå att indragas i kriget, även om detta ej kunnat ske utan vissa erinringar från de krigförande parternas sida för vårt ställningstagande eller bristande ställningstagande i vissa avseenden. Och de underlåtenhetssynder, som från en del håll förts på tal, gentemot våra hårt prövade nordiska syskonfolk, skola säkerligen till slut befinnas vara mindre väsentliga, vägda mot den hjälp, som vi hitills och i fortsättningen av fullaste hjärta sökt och vilja söka bibringa dem.

Det torde icke finnas någon anledning för vårt folk att blygas över sin fredskärlek, om också hela världen nu synes anse kriget vara en ofrånkomlig »hederssak». När det en gång tar slut, kommer det måhända att visa sig, att den hjälp vi kunna giva åt återuppbyggnadsarbetet i våra nordiska grannars härjade länder är den bästa och hedersammaste gärning som ett litet folk som vårt kan utföra i en ond och fruktansvärd tid. Och även om vi icke kunna få vara med vid det bord, där efter krigets slut Europas karta kommer att fixeras, så hoppas jag innerligt, att vi dock skola få vara med och understödja den fredspolitik, som redan nu planeras från den ena krigförande partens sida, och då även ikläda oss det ansvar, som nedsläendet av nya krigsansträngningar från eventuella fredsbrytares sida innebär. Jag finner denna sistnämnda sak, nämligen ett sådant förbunds åstadkommande, vara av sådan angelägenhetsgrad, att Sveriges regering redan nu borde låta veta, att vårt folk finner en sådan förbundsordnings planerande som den enda ljusningen i det nattsvarta mörker, som nu går över världen.

Herr Vougt var i sitt anförande nyss inne på denna sak och menade, att i de förslag, som skisserats, saknade man de resonemang om nedrustning, som det vid förra tillfället, då Nationernas förbund bildades, talades om. Jag måste för min del ha den uppfattningen, att en sådan förbundsordning måste i och för sig själv innebära, att de skilda staterna icke skulle behöva hålla var för sig en så stor rustningsbörda som eljest, om man kunde komma överens att på detta sätt ordna en gemensam »polismakt», som skulle kunna ingripa, när orostiftare stucke upp huvudet.

Med vad jag redan sagt har jag låtit förstå, att folkpartiet är fullt berett att i fortsättningen stödja den hjälppolitik, som igångsatts till våra nödställda grannfolks bispringande såväl då det gäller att bereda rum för flyktingar som i fråga om direkt hjälp med livsmedel och kreditgivning för varuinköp. Vårt folks visade beredvillighet att även genom frivilliga insamlingar av klädespersedlar och penningar vilja hjälpa så många som möjligt av krigets oskyldiga offer i skilda länder vittnar ju också om den inställning, som i detta hänseende är rådande inom alla samhällslager i landet. Och det bör vara oss en kär och bjudande plikt att på detta sätt manifesteras vår tacksamhet för den

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

fred vi fått njuta under dessa ofärdssår för så många andra folk. Det kan ju ändå endast sägas vara en del av vårt överflöd, jämfört med andra folks förhållanden, som vi nu avstå åt dessa nödlidande grannar.

Statsministern kom på slutet av sitt anförande in på frågan om krigets varaktighet. Han konstaterade, att ingen kan i dag med någon säkerhet bedöma, hur länge det ännu kommer att fortsätta. Han sade vidare, att efter dess slut ha vi att räkna med en lång och pinsam läkedomsperiod. Ja, på den punkten är jag överens med statsministern om, att man säkerligen har att vänta sig en ganska lång tid, innan världen efter detta krig kommer till rätta. Från många håll gör sig den uppfattningen gällande, att bara kriget är slut skola vi ganska snart komma in i normala förhållanden igen; då gäller det, menar man, för litet var att söka taga igen vad han eventuellt förlorat under dess krigsår. Jag tror, att man på denna punkt räknar betydligt fel och att vägen fram även under övergångsåren blir ganska trång. Och då man från vissa håll nu har deklarerat eller låtit märka en viss otålighet över att vi här i landet alltjämt måste ha en samlingsregering, som samtliga partier äro engagerade i måste jag för min del säga, att jag tror, att det ej är så särskilt angeläget att deklarerera uppbrott och »höger och vänster om marsch» alldeles med detsamma efter krigets slut. Den saken kan man ju säga, och har man också sagt, vara för tidigt väckt. Jag har i varje fall för min personliga del den uppfattningen, att brådskan på detta område kanske är litet för tidigt tillkommen.

Jag kanske dessutom, herr talman, får säga ett par ord i detta sammanhang beträffande försvaret. Det står ju i visst samband, kan man säga, med de utrikespolitiska problemen. Vi äro ju allesammans överens om, att så länge kriget varar måste vi hålla en hög beredskap. Jag tror, att vi på denna punkt äro ganska eniga. Men då gäller det också för miltären och dem, som ha befälet, att söka tillse, att man ej genom en och annan åtgärd och ordergivning undergräver den popularitet, som vårt försvar i alla fall för närvarande har. Sådana saker — jag skall icke gå in på några detaljerade skildringar — komma enligt min mening att svårt straffa sig, då freden en gång är slut och vi komma in i normala förhållanden här i landet. Jag skulle också kanske få tillägga, att man inom de bredare lagren av folket är en smula funderksam över vissa ansatser till utvidgningar utöver femårsplanen, vilkas förverkligande av allt att döma icke skulle kunna effektiviseras förrän efter krigets slut. Man är en smula betänksam om det är rätta tiden att i det avseendet göra nya framstötter, då det gäller den redan nu överskridna kostnadsplanen.

Herr **Hallén**: Herr talman! Denna utrikespolitiska debatt kanske icke får den omfattning och präglas av den iver, som man på en del håll kunnat förmoda, då det gått så lång tid sedan riksdagen var samlad. Men jag förmodar, att den liksom dämpade tonen över det hela har sin egentliga grund i att riksdagen med största tillfredsställelse mottagit den rapport, som här i kammaren statsministern lämnat. Man kan säga, att det är i så fall icke mycket att diskutera, därför att alla de åtgärder som nämnts och framför allt den tendens, som präglar dessa åtgärder, äro sådana som motsvaras av önskemålen hos hela vårt folk.

Det som gjorde, herr talman, att jag i alla fall tillät mig att taga till orda, var att jag ville begagna tillfället att göra några reflexioner i anslutning till vad statsministern anförde i anslutning till det norska ministerbesöket. Jag tror mig kunna säga, att i hela landet hälsar man med glädje detta besök och hoppas, att dessa överläggningar, som pågå och torde fortsätta några dagar framåt, skola befrämja ett gott resultat både för det svensk-norska samarbetet och — det vill jag säga öppet — också för Norges snara befrielse från ocku-

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

pationen. Den stora allmänheten har alldeles säkert stora intressen här och följer vad som eventuellt kan komma till offentligheten med mycket stor förväntan. Den torde nog förmoda, att vid dessa överläggningar komma humanitära spörsmål att spela en mycket betydande roll, t. ex. frågor i vad mån en ytterligare ökning av livsmedelsexporten från Sverige till Norge kanske genom nya förhandlingar med de allierade kan äga rum. Vidare förmodar man, att det kan bli fråga om hjälp till de av tyskarna nedbrända delarna i Nordnorge. Men allmänheten räknar nog också med att även andra hjälpfrågor komma att bli dryftade, t. ex. frågan i vad mån de, som nu befolka de stora polislägren i vårt land, skola kunna i sinom tid, kanske snart nog i Nordnorge, komma till praktisk användning och fylla sin uppgift att tjänstgöra där uppe i de delar av Nordnorge, som successivt bli befriade, samt överhuvud taget att man kommer att dryfta frågan, hur långt vårt land kan gå för att påskynda Norges befrielse utan att draga över oss krigets elände.

Jag menar nämligen, herr talman — och det ha några andra talare också snuddat vid i dag — att man kanske i någon mån måste taga under övervägande vad vi egentligen lägga in i vår neutralitet. Statsministern fällde i sitt tal det yttrandet, att neutraliteten är den naturliga grundvalen för tillvaratagandet av våra vitala intressen. Det är klart, att däri instämma vi allesammans. Men frågan är i alla fall, om vi icke ändå i visst avseende äro på glid fram mot något annat än bara den gamla klassiska neutraliteten. Vi äro med all rätt neutrala, om jag så får säga till och med likgiltiga, inför de olika maktkombinationer, som tid efter annan avlösa varandra i Europa och som i regel ha sin grund i de ekonomiska intresse motsättningarna och staternas strider om handelsvägar, råvarumarknader, avsättningsområden och allt detta. De olika maktgrupper i Europa, vilka, som sagt, tid efter annan uppstå, vill Sverige med all rätt icke ha den ringaste befattning med. Att ur den synpunkten hålla på vår urgamla neutralitet är alldeles riktigt. Men man kan å andra sidan fråga sig: Om det framträder i världen en sådan så kallad ideologi, som hotar att beröva folken de konstitutiva grundvalarna för all rimlig och anständig samlevnad, kan den strid, som en sådan ideologi uppkallar i världen, låta en demokratisk stat med den kulturnivå, som vårt land äger, stå fullständigt neutral i bemärkelsen att den är indifferent inför en sådan kamp? Jag anser, att det är fullständigt uteslutet. Vi veta allesammans, att det är icke så. Ända sedan denna ideologis genombrott 1933 har svenska folkets överväldigande flertal i denna sak icke känt några neutrala känslor utan på ett helt annat sätt. Jag menar, att den frågan i alla fall kan diskuteras.

Men vad som är ganska uppenbart det är nog, att under alla förhållanden kunna vi näppeligen stå neutrala, när det gäller våra broderfolks snara befrielse, och vi kunna nog icke heller begränsa oss uteslutande till matsändningar. Det finns former av aktiv hjälp, som vi icke varit främmande för tidigare. Vi känna allesammans till, att man inom diplomaten talar om »icke krigförandes» ställning. Den ställningen ha vi intagit en gång förr, och jag ifrågasätter, herr talman, om icke vårt land snart kommer fram till den ståndpunkten. Under det första finska vinterkriget intogo vi ställningen av icke krigförande. Det kan ju tänkas, att det strategiska läget i Nordskandinavien undergår sådana förskjutningar, att det möjliggör för oss att lämna Norge och sedermera väl även Danmark ett stöd av den natur och kanske även av den omfattning, som det vi tidigare lämnade Finland. Den stora svenska allmänhetens önsknings gå säkerligen i denna riktning, och jag dristar mig, herr talman, att uttala den förmodan, att bland de många ämnen, som i dessa dagar bliva föremål för överläggningar mellan den svenska och den norska utrikesledningen, också spörsmål av denna art komma under övervägande.

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

Herr von Friesen: Herr talman! Det är med mycket stor tillfredsställelse jag ber att få konstatera, att våra styrande ämtligen i detta skede av kriget ha medgivit en öppen utrikespolitisk debatt. Det är väl också att antaga, att tonen i denna debatt skall bliva åtskilligt friskare och friare än vad den har varit tidigare, då de utrikespolitiska överläggningarna så gott som uteslutande presterades av partiledarna, vilka i rangordning uppträdde och betygade sin tacksamhet för vad regeringen hade gjort, för vad den för närvarande gjorde och för allt vad den kunde tänkas komma att göra.

Det är naturligt, att i en debatt som denna våra tankar liksom under tidigare liknande debatter i främsta rummet gå till våra nordiska grannländer. Jag skall uteslutande i detta sammanhang uppehålla mig vid vårt förhållande till Norge. Som av flera talare här påpekats, hedras vårt land just nu av besök utav ledande statsmän från det fria Norge. Det är naturligt, att man vid de överläggningar, som under dessa dagar äga rum, i främsta rummet kanske sysslar med de hjälpaktioner, som bliva möjliga och nödvändiga efter det kriget är avslutat, men det är väl lika nödvändigt, att en diskussion äger rum om vad som skall göras redan nu. Det är ju på det sättet, att Norge nu står inför sin femte krigs- och ockupationsvinter, och att läget i försörjningsavseende är sämre än någonsin. Sedan ockupationsmakten har försett sig efter bästa förmåga, har icke tillräckligt blivit kvar för civilbefolkningen. Det är ju visserligen sant, som statsministern också påpekade, att åtskilliga humanitära hjälpaktioner igångsatts för att minska svårigheterna. Dels ha vi hjälpåtgärder inom landet, kollektiva utspisningar och liknande, dels ha vi också dessa individuella hjälpsändningar, som efter ett visst ganska snävt tilltaget schema äro medgivna.

Det tjänar ingenting till att fördölja vad vi alla veta eller att orsaken till att hjälpaktionerna ännu icke ha fått den erforderliga omfattningen i själva verket är de allierade makternas blockadpolitik, som lagt hinder i vägen för oss att på det sätt, som vi själva skulle vilja, hjälpa Norge. Men nog borde väl så starka argument kunna framföras till de allierade — här gäller det väl i främsta rummet Förenta staterna — att man bleve villig att lätta blockaden. Att man icke så obönhörligt som tidigare håller fast vid den fingo vi ju ett litet vittnesbörd om i statsministerns deklaration, där han meddelade, att licenserna ha kunnat ökas med icke mindre än 100 %. Men han tillade också något, som för övrigt torde vara uppenbart, nämligen att detta långt ifrån är tillräckligt. Det fordras mycket mera för att befolkningen skall kunna räddas ifrån hungersnöd. Man bör göra klart för blockadmyndigheterna, att erfarenheten har visat, att kontrollen är så pass effektiv, att de livsmedel, som skickas, också komma de verkliga adressaterna till godo. Nog borde det väl även vid en betydande ökning av livsmedelssändningarna finnas möjligheter för en opartisk kontrollorganisation att övervaka, att livsmedlen endast utnyttjas på ett sådant sätt, som icke strider emot blockadmakternas intressen.

Det förefaller, som om, åtminstone tidigare, regeringen hade resignerat en smula inför det bleklagda nej, som har lämnats av de allierade. Jag hoppas, att den fortfarande skall ägna sitt intresse åt denna fråga, och att den är medveten om att den bakom sig har stödet av en mycket stark folkmening. Det lönar sig alldeles säkert att utöva ändå större påtryckning. Det är så mycket större anledning hoppas på detta, som Förenta staterna äro bundna till oss med åtskilliga band. Vi ha sedan länge uppskattat Förenta staternas demokratiska institutioner och höga kultur. Vi ha också lärt oss att uppskatta den förening av praktiskt verklighetssinne och varm medkänsla, som åtminstone tidigare har utmärkt det amerikanska folket, och som efter förra världskriget tog sig uttryck i mycket omfattande hjälpsändningar till Tyskland från Förenta staterna.

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

Det är ju också möjligt, att man skulle kunna överväga andra åtgärder från svensk sida. Jag tänker på den verksamhet, som har varit mycket framgångsrik, när det gällt Finland. Vi ha i svenska hem tagit emot ett mycket stort antal finska barn. Skulle man icke kunna undersöka, om det är möjligt att i Sverige taga vård om även ett antal norska barn. Jag vet icke, om någon dylik undersökning tidigare gjorts.

Det är emellertid även i andra avseenden, som förhållandena i Norge för tjäna vår alldeles särskilda uppmärksamhet. En fruktansvärd terror har utövats i Norge liksom i andra ockuperade länder. Gräsligheter ha begåtts, som här varken kunna eller böra närmare relateras. Av allt att döma har man icke ännu för avsikt att sluta med detta, och dagens tidningar ha för resten burit oss bud om att nya ogärningar planeras. En stor del av den svenska allmänheten frågar sig: finns det då ingenting, som vårt land kan göra för att stoppa detta, för att förhindra de terrorhandlingar, som planeras mot den norska civilbefolkningen? Vi ha av statsministern hört, att man på diplomatisk väg gjort åtskilliga föreställningar och vädjanden, och det är självfallet en god sak. Jag tror emellertid mycket litet på att det hjälper att tala om kultur och vädja om humanitet, när det gäller människor, som ha förklarat, att de osäkra sina vapen, när dessa begrepp komma på tal. Vi måste därför fråga oss: har icke vårt land några andra påtryckningsmedel mot Tyskland, som vi skulle kunna använda i klart syfte att förhindra ogärningar? Vi veta ju, att handelsförbindelserna äro reducerade till ett minimum. Jag hyser för övrigt den uppfattningen, att handelspolitiska repressalier äro mindre väl lämpade att användas vid ett tillfälle som detta. Det kommer man nog icke ifrån. Men otvivelaktigt finns det andra åtgärder, och dessa ha också diskuterats i den svenska pressen och kommit till uttryck i opinionsyttringar från politiskt intresserat håll. Sverige har åtagit sig att vara skyddsmakt för Tyskland i ett flertal länder. Det är självfallet en åtgärd, som spelar en ganska stor roll för landet. Kan man icke ifrågasätta, om läget i nu berörda avseende är sådant, att det förtjänar att tagas under omprövning, huruvida denna hjälpverksamhet bör fortsätta.

Det kan väl också som en allra yttersta åtgärd ifrågasättas — och jag tror icke, att man i en dylik situation bör hesitera inför en åtgärd i denna riktning — om det verkligen är lämpligt och riktigt, att vi upprätthålla normala diplomatiska förbindelser med ett land, som så klart åsidosätter gällande folkrättsliga regler. Ingen i denna kammare och efter vad jag tror mycket få människor ute i landet har någon som helst önskan, att vårt land ens i slutskedet av kriget, då det kanske skulle betraktas som mera ofarligt, skall indragas i kriget på de allierades sida. Jag delar helt och hållet denna uppfattning, men jag tror, att även om vi självfallet väja för att gå med i kriget, därest vi icke bliva direkt angripna, så finns det påtryckningsmedel, som den svenska regeringen säkerligen icke utan framgång skulle kunna använda sig av. Vilka åtgärder som böra vidtagas kommer självfallet att betingas av händelserna i Norge, och åtgärder komma lika självfallet att tillgripas endast om de befarade ogärningarna komma att begås av tyskarna i Norge.

Fröken *Hesselgren* instämde häruti.

Herr *Skoglund* i Doverstorp: Herr talman! De grundprinciper, statsministern gav uttryck för i sitt anförande, kan jag i allt väsentligt gilla, och jag ber därför, herr talman, att redan från början få säga, att mitt inlägg i debatten endast blir en mycket begränsad kommentar till hans anförande, vilket torde kunna betecknas som en regeringsförklaring.

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

För de nordiska länderna har utvecklingen under de senaste månaderna varit betydelsefull i många avseenden. Jag tänker då först och främst på Finlands utträde ur kriget, som statsministern erinrade om, och de vapenstilleståndsvillkor, som landet därvid accepterade. Det är en oerhört tung börda Finlands folk fått att bära, om alla de åtagna förpliktelserna skola fullgöras, och det har ju också enstämmigt från finsk sida sagts ut, att man vill försöka göra detta. Vapenstilleståndsvillkoren förefalla, efter vad vi kunde se i tidningspressen, när de publicerades, vara vagt utformade och kunna bli föremål för olika tolkningar. Mycket beror då givetvis på, hur dessa villkor i fortsättningen komma att tolkas, eller rättare sagt hur segermakten kommer att anse, att de böra tillämpas. Det är självfallet, att vi här i Sverige uppriktigt önska, att Finland skall bestå som en i nordisk mening självständig stat, och jag understryker starkt vad statsministern yttrade i sitt anförande, att Finlands folk icke på något sätt kan taga fel på de känslor, som hysas här i Sverige. Vi böra ärligt säga ut, att vår uppfattning om den stora grannen i öster givetvis i hög grad kommer att påverkas av det sätt, varpå Finland behandlas.

Den svenska regeringen har utlovat hjälp i materiellt hänseende till Finland, och delvis är väl denna hjälp redan på väg att lämnas. Regeringen har säkert både här i riksdagen och ute bland folket det stora flertalet bakom sig, när detta sker. Jag är övertygad om att Sveriges folk vill lämna denna hjälp, även om det medför vissa uppoffringar för vår egen del. Norges och Danmarks läge har förvärrats ju mera världskriget har gått in i ett desperat skede. Tvångsöverförandet av norska medborgare till Tyskland under former, som påminna om de mest vedervärdiga slavtransporter, måste ju framkalla förbittring här i Sverige och föranleda allvarliga protester från regeringens sida. På liknande sätt kände vi nog när, som statsministern erinrade om, den danska poliskåren upplöstes och de danska polismännen överfördes till Tyskland. Jag tror, att jag tolkar statsministerns anförande riktigt — det skulle glädja mig, om jag gjorde det — när jag fattar det så, att man från den svenska regeringens sida undersökt alla möjligheter, som kunna stå till buds att med framgång påverka den tyska regeringen att visa större hänsyn i fråga om både norska och danska medborgare, och att jag också i detta får inlägga, att den svenska regeringen även i fortsättningen är beredd att i olika avseenden överväga vad som är möjligt att göra.

Den siste talaren, herr von Friesen, antydde, att Sverige kan tänkas tillgripa mycket långt gående åtgärder. Det får väl i så fall bli en bedömningsfråga med utgångspunkt även ifrån vad som är till verklig fördel för Norges och Danmarks folk. Det förefaller, som om det lyckats att förmå de allierade att i någon mån lindra den blockad, som uppehållits mot Norge, och att det därigenom varit möjligt att öka omfattningen av den svenska hjälpen till Norge.

Min vädjan här i dag går ut på, att regeringen skall fortsätta att, eventuellt tillsammans med den norska londonregeringen, som ju har förnämliga representanter här i Sverige för närvarande, söka finna utvägar för en utvidgad livsmedelshjälp till Norge. Är läget, som statsministern förklarade, sådant, att man rent av står inför en katastrof i Norge, där man kommer att sakna det mest nödvändiga i livsmedelsväg, få vi icke underlåta att göra vad som är möjligt.

När vi med sorg och harm konstatera våldets härjningar i världen, är det ju gott att veta, att den omständigheten att vårt land fått bevara sin frihet och fred gjort det möjligt för oss att sörja för stora flyktingskaror, som i ökat antal sökt sig en fristad hos oss. Utom de norska och danska flyktingar, som vi tidigare mottagit, ha vi på senare tid fått taga hand om en be-

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

tydande grupp evakuerade finska medborgare där uppe i norr. Det är glädjande, att Sverige kunnat fullgöra den ingalunda lätta uppgiften att taga hand om, i första rummet människorna men i den mån det varit möjligt även deras husdjur och organisera detta på ett tillfredsställande sätt. Utom dessa skaror från de nordiska grannländerna, som jag redan nämnt, har det ju också kommit flyktingar ifrån *Balticum*. Det glädde mig, när statsministern i sitt anförande alldeles särskilt omnämnde den svenska folkspillra, som sökt sig hit från Estland, och förklarade, att den stod i en särställning, och att vi länge haft för avsikt att söka få den över hit. Alla dessa människor måste vi ju så långt det är möjligt ordna för så bra som det låter sig göra.

En särskild sida av flyktingproblemet gäller ju de s. k. krigsförbrytarna. Socialministern gjorde ett uttalande den 5 september, som väl närmast torde få uppfattas såsom en regeringsdeklaration. Han yttrade, att vårt land icke stod öppet för eller komme att bereda en fristad åt personer, som i sin gärning utmanat den civiliserade världens samvete eller som uppträtt såsom förrädare mot sitt land. Därmed är även utsagt, att vi vilja pröva vilka personer och vilka flyktingar, som vi vilja ta emot och åt vilka vi vilja bereda en asylrätt här.

Vi ha ingen anledning skydda rena quislingtyper, som bevisligen begått grymheter mot sina medmänniskor eller förrått sitt land. Äro de emellertid en gång här och fråga uppkommer, sedan de vistats här under en längre tid, om deras hemsändande eller utlämnande under förhållanden, som utgöra fara för deras liv, utgår jag dock från att vi då, liksom i andra fall, självklart måste såsom villkor för utlämnande fordra påtagliga bevis för att de gjort sig skyldiga till någonting olämpligt, och att de efter hemsändandet till respektive länder bli föremål för ett domstolsförfarande. Vi, som levat i ett neutralt land, böra kunna se mera lidelsefritt på dessa frågor än det f. n. är möjligt för många andra folk, som direkt deltaga i kriget, och det bör därför alldeles särskilt tillkomma oss att så långt som möjligt slå vakt om rättens grundprinciper. Vi skola icke utan vidare böja oss enbart därför att en eller annan segrande stormakt kanske förklarar, att vissa personer äro krigsförbrytare. Jag tror, att vi göra mänskligheten den största tjänsten, om vi i sådant fall göra noggranna överväganden. Det är möjligt, som en riksdagskamrat för en kort stund sedan sade mig, att historien i det fallet kommer att ställa större fordringar på oss än de i kriget engagerade folken.

Herr Hagberg i Luleå vidrörde det förhållandet, att vi fått 30 000 flyktingar från *Balticum*. I det sammanhanget talade han om, att det också kommit hit vissa quislingstyper, som vi måste alldeles särskilt hålla uppmärksamheten på. Min erfarenhet är för all del icke så stor, men jag har dock sett ganska stora grupper av dessa stackars människor, som på olika sätt tagit sig över Östersjön. Det har varit enkla människor, bönder, arbetare, fiskare o. s. v., som av omständigheternas makt tvingats bryta upp från sina resp. hemorter. Det är väl ganska naturligt, att vi icke skola betrakta var och en av dem som något slags förbrytare.

Skulle jag för övrigt göra en liten anknytning till någon föregående talares yttrande här, vore det till herr Vougts yttrande, när han talade om framtiden och försvarsfrågan i Sverige. Han utgick ifrån, att det på den punkten icke skulle uppstå några meningsmotsättningar. Jag ber få understryka, att jag i dagens situation betraktar detta som ett mycket värdefullt uttalande.

Hans excellens statsministern vidrörde vid slutet av sitt anförande den diskussion, som pågått om den framtida ordningen i världen, d. v. s. vilken form man kan tänka sig för samarbete de olika makterna emellan, om Sverige skall ansluta sig till mellanfolkligt samarbete o. s. v. Han gav därvid uttryck åt den

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)
mening, att man måste fordra, att även icke-stormakters synpunkter få göra sig gällande, om en sådan mellanfolklig organisation skall fylla sina uppgifter. Jag slutar, herr talman, med att understryka detta. Jag tror, att även om vi betyga Sveriges villighet att i framtiden undersöka de möjligheter, som stå till buds för att vi skola kunna göra vår insats i ett mellanfolkligt samarbete, måste vi själva avgöra och pröva, om detta får en sådan form, att även de små folken kunna göra sin stämma hörd och känna sig trygga.

Hans excellens herr statsministern **Hansson**: Herr talman! Vad som förekommit efter mitt förra anförande ger mig knappast anledning att på nytt taga till orda. Det kan emellertid vara av betydelse att konstatera, att det visat sig råda samma enighet som under de gångna krigsåren om det väsentliga i den svenska neutralitetspolitiken. Varje talare har understrukit vad jag yttrade i mitt anförande, att vi böra även i det förändrade läge, som uppkommit, vidhålla vår neutrala linje. Hur denna sedan skall praktiseras kommer väl dock alltid att bli föremål för olika meningar, när det gäller detaljerna.

Jag kan icke underlåta säga, att jag tycker det är lika nöjsamt nu som tidigare att höra herr Hagberg i Luleå som undervisare i neutralitetspolitik. Men han kan säkerligen icke förvänta, efter de exempel som han och hans parti själva givit på svårigheterna att finna en ståndpunkt, att jag skall fästa större avseende vid hans mening i dessa stycken. Det är alldeles givet, att jag, när det gäller förhållandena i våra nordiska grannländer, särskilt måste understryka de känslor, som genomgå det svenska folket. Jag skulle dock vilja påpeka, att det finnes en annan sida av saken. Det väsentliga kan icke vara att finna så starka uttryck som möjligt för dessa känslor, utan det väsentliga måste alltid för oss vara vad vi kunna göra för att verkligen hjälpa dem, som äro besträngda. Jag framhöll detta redan i mitt första anförande. Jag understryker det, därför att det alltid kommer att vara en ledstjärna för regeringens åtgöranden, när det gäller att bedöma, hur den ena eller andra åtgärden verkar. Det kan vara en tillfredsställelse ur svensk synpunkt att giva en protest den skarpaste form, men tillfredsställelsen blir mycket mindre, om den framgångsmetoden skulle leda till att de, som vi vilja hjälpa, därigenom få det än värre.

När det gäller behandlingen av de politiska flyktingarna, har här starkt understrukits, att man noga bör övervaka de icke önskvärda elementen. Men en sak, som man inte får glömma för sina känslor, är också, att vi icke bara ha skyldighet tillse, att sådana icke önskvärda element här i landet icke driva en farlig trafik, utan också skyldighet tillse, att vi upprätthålla naturliga principer för en neutral stat, som lämnar asylrätt åt flyktingar.

Det har under den senaste tiden, bl. a. i vissa tidningar, visat sig en tendens hos enskilda att göra sig till domare över t. o. m. namngivna flyktingar. Det har på mig ibland verkat som en lust till angiveri, som icke kan rimma med de svenska synpunkter, som vi böra anlägga. Vad som sagts av den senaste talaren, att vi måste förbehålla oss ett eget bedömande, när det gäller behandlingen av sådana personer, och att vi icke bara skola låta kommendera oss av dem, som ha anledning utpeka dessa personer, tror jag är en mening, som man icke får utsortera, när det gäller att bestämma vår politik gent emot flyktingar.

För övrigt har jag ingenting att tillägga. Jag konstaterar än en gång den enighet i det väsentliga, som genom denna debatt har blivit understruken.

Herr **Kilbom**: Jag skulle kanske, herr talman, ha kunnat låta bli att begära ordet efter statsministerns sista anförande. Jag vill emellertid passa på tillfället understryka min tillfredsställelse med hans förklaring, att regeringen

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

och de myndigheter, som ha med denna sak att göra, i varje särskilt fall noggrant komma att undersöka de flyktingar, som komma hit, om alltså vederbörandes antecedentia äro sådana, att de kunna få stanna kvar här. Jag har ingenting att tillägga därvidlag men kan ej underlåta ställa en fråga, om den nu kan besvaras, huruvida så skett, när en viss herre från tyska legationen så att säga hoppade av i vårt land. Det var dock icke mer än två, tre år sedan, som personen i fråga var föremål för uppmärksamhet såväl i pressen som bland de myndigheter, som sysslade med eller närmast voro ansvariga för det område, där vederbörande arbetade. Mannen har — det har anförts bevis härför — varit organisatör i vårt land för en viss del av den nazistiska verksamheten och utnyttjat sin ställning som diplomat eller inskriven på legationen. Nu har han emellertid »hoppat av» och får då ett främlingspass. Det är möjligt, att statsministern icke anser lämpligt eller finner skäl föreligga att besvara min fråga: Varför? Jag vill i så fall icke propa på ett svar på den punkten. Men jag tror icke, att behandlingen av den person jag åsyftar stärkt tilltron till vissa kretsars vilja att iakttaga stark vaksamhet mot nazistiska element i vårt land.

Jag skulle ha satt punkt här, om icke herr Skoglund i Doverstorp givit så vitt jag förstår sin anslutning till en artikel, som stått i Svenska Dagbladet, enligt vilken man tycks anse, att vi i första hand ha skyldighet att skydda personer, för vilka det icke så att säga föreligger full juridisk bevisning om deras olämpliga gärning mot annat folk eller mot sitt eget folk. Skulle det icke vara lämpligt — om vi ställdes i en sådan situation — att vi valde mellan »mänskliga förpliktelser» jämte hänsyn till våra »rättsprinciper» och de risker vårt land och folk kunna bli utsatta för om vi i denna punkt sväva på målet. Mig förefaller så böra vara förhållandet.

Det finns ett sätt att åstadkomma svårigheter för vårt land genom flyktingspolitiken, och det är att se genom fingrarna med halv- och helnazister. Det glädde mig att statsministern förklarade, att Sverige icke får bli något centrum för flyktningarnas politiska propaganda. Det är nämligen redan känt, att det ryktessmideri och den propaganda, som vissa baltiska flyktingar göra sig skyldiga till, är av en karaktär, som jag fruktar kan medföra obehag för oss. Vi äro emellertid ense om, att man bör fortsätta att göra allt för att hjälpa de *verkligt* beträngda. Därvid bör dock icke förbises att vi väl snart nog få vissa svårigheter av inrepolitisk karaktär — jag skall icke säga direkt försörjnings-svårigheter, men kanske svårigheter i fråga om arbetstillfällen.

Vilja vi skapa svårigheter, vilja vi skapa en bred opinion, som kan växa mycket hastigt bland arbetarna och andra mot flyktingspolitiken överhuvud taget, skall man använda en liberalitet av det slag, som jag tycker mig ana i det uttalande i Svenska Dagbladet, som jag nyss nämnde om. Jag är emellertid som sagt tillfredsställd med den förklaring, som statsministern lämnade i sin redogörelse. Det är bara att hoppas, att den i alla punkter också kommer att följas av de underordnade myndigheterna.

Herr Svensson i Grönvik: Herr talman! Den debatt som föres angående det ämne vi diskutera har ju, som statsministern senast antytt, präglats av en enighet, som är glädjande att kunna konstatera. I allt väsentligt är jag ense med regeringen om de åtgärder, som vidtagits, och de planerade möjligheter till hjälpverksamhet, som också antytts i redogörelsen.

Herr Hallén nämnde något om olika arter av neutralitet. Han talade t. o. m. om likgiltighet i det hänseendet. Jag för min personliga del har funderat ibland över hur litet det svenska folket i de breda lagren i närvarande tid sysselsätter sina tankar med utrikespolitik. Man frågar sig: vad är anledningen därtill? Är

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

den direkta anledningen den, att man litat så fullständigt på den nu sittande regeringen, att man är nöjd och känner sig trygg över den ledning, som vi ha? Om så är förhållandet, är det uteslutande en fördel och en tillgång för vårt folk. Men det har kommit fram andra antydningar, som gå i den riktningen, att anledningen skulle vara att vi ha så liten kännedom om vad som verkligen sker i utrikespolitiskt avseende. Jag vet icke, huruvida en ökad möjlighet för svenska folket att få del av vad som göres skulle öka intresset för den stora allmänheten. Om så är fallet synes det mig, som om den debatt, som i dag förts, i någon mån skulle bidra därtill.

Jag har med tillfredsställelse åhört den redogörelse, som statsministern lämnat. Det var ju inte några nya, uppseendeväckande saker — de voro i stort sett förut kända. Men det var en sak, som jag fäste mig vid. Det meddelades något om den hjälpverksamhet, som planerats från svenska statsmakterna genom de olika organisationerna. Jag måste för min del säga, att det är med glädje och tillfredsställelse vi kunna konstatera det intresse, som finnes för att hjälpa, jag höll på att säga hela den lidande mänskligheten, men i varje fall alla dem, som på ett eller annat sätt blivit drabbade av det alltjämt pågående kriget. Men man kan inte underlåta att i det sammanhanget göra den reflexionen: har vårt land så stora möjligheter att hjälpa på alla möjliga områden och i så stor utsträckning i olika avseenden? Det förefaller mig, som om det åligger oss närmast att hjälpa våra nordiska grannfolk, Finland, Norge och Danmark. Om vi ha möjligheter att, utöver vad vi kunna göra för dessa, även hjälpa andra folk, kan det väl inte råda någon tvekan om, att det skulle vara ett utomordentligt önskemål. För min personliga del har jag gjort den reflexionen, att när man överväger de olika hjälpåtgärderna och analyserar våra tillgångar och möjligheter att hjälpa, bör man icke skapa förhoppningar, som sedan till äventyrs icke kunna tillfredsställas. Jag tror nämligen, att det är bättre att icke giva löften, som icke kunna hållas, än att giva dem, ty då skapar man en misstämning, som blir svår att bära. Denna kritiska reflexion i detta sammanhang innebär självfallet intet som helst klander beträffande den planering, som i redogörelsen omnämdes om den ifrågasatta hjälpverksamheten och de metoder för denna, som statsministern lämnade.

Jag skall sedan gå över till att säga några ord om det som förut här i debatten tagit så mycket utrymme, nämligen flyktingsproblemet. Då vill jag först med tillfredsställelse konstatera, att — såvitt det framgick av statsministerns redogörelse — den organisation, som handhaft denna flyktingsrörelse framför allt i norra Sverige, när det gällt finska flyktingar och den, som vi hoppas, tillfälliga evakueringen av finska områden, fungerar väl. Inga nämnvärda störningar ha förekommit, utan i allmänhet har det hela fungerat utmärkt, inte minst när det gällt att taga hand om alla de djur, som följt med flyktingströmmen. När man från början diskuterade denna invasion av människor och djur var man, enligt vad jag vet, från medicinalstyrelsens sida mycket tveksam om, huruvida det var möjligt att utan större risker för oss själva och våra djurbesättningar taga emot de massor, som skulle komma däruppfifrån. Jag vill hoppas, att de farhågor, som medicinalstyrelsen gjorde sig till tolk för, icke komma att besannas.

När det sedan gäller flyktingarna i allmänhet, som vi, såsom barmhärtiga samariter, höll jag på att säga, ha skyldighet att taga hand om, kan det naturligtvis icke undgås, att man i någon mån skaffar sig erfarenheter och på den grund kanske frågar sig, huruvida det är möjligt att i varje särskilt fall pröva och kontrollera, att icke sådana individer komma med, som kanske icke äro önskvärda. Jag hoppas, att myndigheterna skola lyckas med den kontrollen, ty

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

det vore en olycka, om den allmänna välvilja att hjälpa dessa flyktingar, som nu finnes, skulle resultera i ett eller annat obehag. Jag konstaterar med tillfredsställelse den försäkran, som statsministern lämnade i detta avseende.

Beträffande den grupp, som också herr Skoglund berörde, de s. k. krigsförbrytarna, kan jag endast känna mig tillfredsställd med den förklaring statsministern i sitt senaste anförande lämnade, att vi inte skola viljelöst följa order från en eller annan främmande makt utan själva pröva, huruvida vederbörande ur våra synpunkter kunna anses vara brottsliga. Jag vill i anknytning till vad herr Skoglund sade i detta sammanhang endast framhålla, att det ju är lättare för oss, som inte äro inblandade, att med lugnare känslor bedöma denna fråga, som under vissa förhållanden kan bli besvärlig. Den senaste talaren påpekade ju, att det skulle kunna bli farligt för vårt land, det skulle kunna medföra allvarliga risker, om vi inte — såvida jag fattade honom rätt — lydde order från vederbörande makter. Jag hoppas, att det inte skall behöva inträffa att det uppstår allvarliga risker för vår regering och vårt folk därför att vi följa rättens principer, såvitt vi kunna uttolka dem.

Statsministern slutade sin redogörelse med att beröra den framtida världsorganisationen. Det är ett önskemål, som givetvis alla önska skall kunna bli realiserat i sådan utsträckning, att ett återupprepande om möjligt skall kunna förhindras av den katastrof, som nu övergår världen. Jag är även på den punkten glad att kunna instämma i vad statsministern som ett villkor för vår avslutning ställde upp, nämligen att ifrågavarande stormakter ta hänsyn till mindre makter och alltså, om jag får uttolka det på det sättet, ta hänsyn till allmänmänskliga och demokratiska rättsprinciper, vilket måste vara ett villkor för vår medverkan i detta hänseende.

Herr talman! Detta är några strödda reflexioner som jag har tillåtit mig att framföra i anledning av den redogörelse, som lämnats här av hans excellens herr statsministern, och den debatt, som följt på denna redogörelse.

Fröken **Andersson**: Herr talman! I anslutning till vad den senaste ärade talaren här nämnde beträffande vår materiella hjälp, närmast till våra nordiska grannländer, skulle jag för min del också vilja understryka, att det är klart, att det måste företas en prövning av de möjligheter vi ha att hjälpa, så att vi inte bara lova runt och sedan kanske tvingas hålla tunt. Men å andra sidan tror jag inte det är ur vägen att understryka vikten av att vi verkligen ställa oss inför realiteterna sådana de se ut i världen och främst hos våra närmaste grannar. Där skola vi hjälpa, den saken är klar, men vi böra inte heller gå fram alltför snävt när det gäller att hjälpa också andra länder. Vi ha dock utav nåd, eller hur jag skall uttrycka det, fått en sådan undantagsställning, att vi som land och som enskilda individer ha skyldighet att, även om vi skulle tvingas att offra ganska väsentligt, ta oss när för att hjälpa en lidande värld i den mån vi så kunna.

Jag knyter vidare an till ett uttalande av herr Vougt, som tillfredsställde mig mycket. Han sade, att det tillkommer inte oss att fälla omdömen om Finlands politik. Jag tycker nog man bör ta sådana uttalanden litet mera ad notam i vårt land än man understundom tycks göra. Hans excellens herr statsministern yttrade i detta sammanhang, att flyktingarna inte skulle ha rätt att bedriva politisk propaganda, och den saken äro väl alla ense om. Men det har inte saknats exempel på att medborgare från andra länder här ha bedrivit en sådan propaganda, att det kan finnas en viss risk för en reaktion, som kanske inte är önskvärd, från de breda lagren i vårt land. Det har från visst håll exempelvis uttalats, att de som under senare år stått i ledningen för den finska politiken böra åtalas. Jag tycker, att det är ett uttalande av sådan karaktär, att jag ifrå-

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)
gasätter lämpligheten av att ett sådant göres av utländska medborgare här i vårt land. Jag skall emellertid inte närmare gå in på den frågan.

Här har även talats om behandlingen av flyktingar och krigsförbrytare. Jag tycker man har på känn, att de båda begreppen inte tillräckligt definierats, därför att det av självklara skäl inte finns någon klar gräns mellan dem; det är ju detta man håller på att utreda på sina håll. Men jag tror inte jag överdriver om jag säger, att här hotar det att breda ut sig en psykos, skulle jag kanske kunna säga, som går ut på att var och en som haft en nazistisk uppfattning — eller fascistisk eller quislingaktig eller vad man nu må kalla den — utan vidare skall betraktas såsom icke önskvärd. För undvikande av missförstånd understryker jag med glädje vad statsministern nyss uttalade, nämligen att det skall företas en förutsättningslös och ingående prövning härvidlag. Om man gör så i ett rättssamhälle som vårt, tror jag knappast, att risken är så överhängande som om man dömer känslomässigt och för en politik, som kanske ligger ett gott stycke ifrån vad humaniteten kräver. Jag behöver inte understryka, att jag är den siste att vilja försvara krigsförbrytare, men å andra sidan — det har redan sagts här från flera håll — få vi dock inte glömma bort, att vårt land kommit undan på sådant sätt, att vi ha skyldighet att mera kallt bedöma de här företeelserna än man av naturliga och mänskliga skäl kan göra i de länder, som ha lidit i en grad, som går utanför all mänsklig föreställning.

Det är förklarligt, att man i andra länder har svårt att komma ifrån den vedergällningens inställning, som finns på en del håll. Jag understryker än en gång: detta är mycket förklarligt; vi skulle säkerligen känna på samma sätt. Men jag påminner om att i vår rättsuppfattning har vedergällningsprincipen blivit i hög grad föråldrad, och jag undrar, om man inte skapar fram ett ännu värre läge i världen, om man faller tillbaka på denna gamla barbariska princip. Jag tror inte att detta i längden låter sig göra, jag tror inte ens det är försvarligt, hur förklarligt det än kan vara. Jag tror, att om man går fram på den vägen kommer det hemska skådespel, som nu utspelas runtom i världen, ständigt på nytt att upprepas — det blir bara olika personer som stå i spetsen för denna politik. Jag fick ett så starkt intryck av detta för en tid sedan när jag träffade en dansk kvinna, som, jag vågar påstå det, hade lidit och offrat mera än de flesta. Hon talade om sitt land och jag frågade: men längta ni inte efter den dag, när ni kunna sätta fast dessa uslingar — jag uttryckte det på det sättet — och få vedergällning? Hon såg på mig och svarade: »Men då vore ju vi inte bättre än de.»

Jag tycker det är en tanke, som är värd att tänka till slut, och jag tror det finns många människor som, när de kunna frigöra sig ifrån de naturliga känslor av avsky som griper dem inför vad som sker, ändå se, att det är detta som i längden kommer att hålla. Ty om hämnd- och vedergällningstanken skall bli högsta princip i det här sammanhanget är det sedan utomordentligt svårt att låta mänskligheten förstå, att man skall fara varligt fram i andra sammanhang. Jag tror därför — för att sluta nästan med en paradox — att hur mänskligt det än är, att man vill komma åt dessa som bära skulden, bör man nog ändå, som jag uttryckte det nyss, fara varligt fram.

Herr talman! Jag har bara velat anlägga dessa synpunkter, som redan skymtat i debatten. Jag har fullt klart för mig, att de som stå i ledningen och skola ta itu med dessa problem komma att få nästan övermänskliga krav ställda på sig, och jag tror, att deras känsla för rätt och rättfärdighet kommer att ställas på hårda prov. Jag tycker mig emellertid ha förmärkt sådana tongångar bl. a. i hans excellens herr statsministerns framställning här, att det är med hoppfullhet vi i detta hänseende kunna se framtiden an.

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

Herr Hagberg i Luleå: Herr talman! Det var ett uttalande av statsministern som uppkallade mig till ett genmäle. Han sade, att han nu lika litet som tidigare ansåg sig böra ta hänsyn till de önskemål jag har framfört. Jag vet inte, om han hade något längre gående syfte med denna deklaration, eller om den bara gällde de spörsmål jag framfört just nu i fråga om vår utrikespolitik. Antagligen var det väl något längre gående syfte som låg bakom, och därför vill jag säga ett par ord.

Statsministern brukar vara mycket angelägen om att då och då tala om majoritetsställningens förpliktelse att ta hänsyn till minoritetens uppfattning. Och han har ju i sin praktiska gärning såsom regeringschef sammansatt regeringen på det sättet, att den politiska minoriteten har en betydligt större numerär inom regeringen än statsministerns parti har. Åt det hållet är han mycket hänsynfull och mycket demokratisk, och enligt min mening går han också en smula för långt i välviljan och toleransen och förståelsen för minoriteten. Men när det gäller kommunisterna anser han sig inte alls ha någon skyldighet att ta sådan demokratisk hänsyn till minoriteten. Det lät ju nästan som en principdeklaration när statsministern sade, att han nu lika litet som tidigare anser sig böra ta hänsyn till mina önskemål. Jag uttrycker dock ingen privat åskådning när jag uttalar mina synpunkter. Jag tror t. o. m. jag skulle kunna säga, att jag talar i namn av 318 000 svenska väljare, d. v. s. en tiondel av det svenska folk, som uttalat sig i val. Om statsministern skall tillämpa det han kallar demokratiska regler och ta hänsyn till minoriteten i ena fallet, tycker jag han borde kunna kosta på sig att göra det också i det andra fallet.

När Branting på sin tid kom in i riksdagen som ende representanten för de då så föraktade, »röda» socialdemokraterna — de hade kanske en annan färgnyans då — placerades han redan första året av denna stora borgerliga majoritet i ett tillfälligt utskott, och året därpå placerades han inte bara i tillfälligt utskott utan också i bevillningsutskottet. Men man måste ju i sanningens namn erkänna, att den tidens dominerande borgerliga partiledare talade mindre om demokrati, men man försökte i alla fall ta litet hänsyn till minoritetens synpunkter. Jag anför detta på grund av ett fall, som statsministern mycket väl känner till. Det har ju nu gjorts vissa kompletteringar i de kommittéer, som tillsatts för planering av efterkrigsfrågor, för den kommande jordbrukspolitiken, etc. Men fortfarande utestänger man kommunistiska partiet från representation där.

Jag fattar alltså herr statsministerns lilla förklaring så, att det handlar nu inte bara om de önskemål jag framfört i fråga om utrikespolitiken, utan det handlar om att man skall fortsätta med den tidigare antikommunistiska politiken. Jag tycker för min del, att en minoritet, även om den är kommunistisk, har rätt att när den framför önskemål rörande Sveriges politik bli tagen på allvar, och att inte statsministern utan vidare bör deklarerera, att de där bry vi oss inte om. Han anförde ett slags motivering, såvitt jag förstod, för detta. Han menade, att jag hade haft så svårt att finna linjer i de utrikespolitiska frågorna tidigare. Men om jag hade haft svårt att finna linjer vet jag inte varför statsministern behövt nonchalera mina önskemål, ty det som inte finns behöver man väl inte nonchalera. För övrigt befinner jag mig faktiskt i det läget, att jag inte behövt ändra den huvudlinje som jag såsom talesman för mitt parti intog när kriget började. I motsats till mig har herr statsministern tvingats göra en mycket remarkabel ändring av sin hållning. Det var när man övergick från neutralitetspolitiken till politiken icke-krigförande. Jag fullföljde samma neutralitetslinje under den tiden som jag gjort senare och som jag ansett att man borde genomföra i vårt land under kriget.

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

Nu har regeringen under statsministerns ledning ändå förstått, om man också inte erkänt det — och kanske beror det inte heller enbart på att det är vi som råkat framföra önskemålen — att ta hänsyn till dessa önskemål, som vunnit allt större resonans hos folket. Den politik regeringen i dag för skiljer sig enligt min mening mycket starkt från den politik regeringen förde för bara två år sedan, transiteringspolitiken. Jag har alltså tillhört dem som varit vänskapligt pådrivande på regeringen i de utrikespolitiska frågorna, och jag har i dag med en viss tillfredsställelse noterat, att regeringen faktiskt håller på att arbeta sig över till en allt förståndigare linje. Det är inte den gamla, som var så omstridd, utan regeringen eftersträvar att komma över på en neutral linje. När man tidigare har givit neutralitetsbegreppet en sådan vid och generös tolkning, som möjliggör nästan vad som helst, bör nog regeringen överväga, om man inte ytterligare kan ta vissa steg inom denna oerhört vida neutralitetsram. Det är egentligen det jag är litet bekymrad över i statsministerns förklaring, att han inte vill överväga några sådana steg, exempelvis för att underlätta det norska folkets frihetskamp och det danska folkets frihetskamp. Jag har ju erinrat om vissa åtgärder, som man kan genomföra, eftersom man tidigare gjort det för att hjälpa det norska folkets motståndare. Därför menar jag, att man också skulle kunna överväga dessa åtgärder nu. Man måste tolka regeringschefens förklaring på det sättet, att sådana åtgärder vill han inte överväga, och det kan väl inte vara beroende bara på att det framförts av mig.

Detsamma gäller, när det är fråga om ställningstagandet till de makter, som tydligen komma att segra i kriget. Jag tycker att regeringen skall, trots att det är jag som framfört det, verkligen överväga, om man skall skjuta ned allierade flygplan, som råka förirra sig in på svenskt område. Jag tror inte det är så helt lämpligt.

Jag tror också att regeringen i fråga om den framtida fredsorganisationen bör överväga, huruvida den inte har något intresse av att företräda just de synpunkter, som jag här gjort mig till tolk för, nämligen att det kan inte vara ett fredsintresse att man i den kommande fredsorganisationen börjar dela upp Europa i olika maktblock.

Det var egentligen de huvudlinjer, som jag framförde i mina kommentarer till statsministerns anförande, och man får ju frukta för att hans förklaring inte bara innebar att han ville tala om för mig som representant för det kommunistiska partiet, att man inte heller i fortsättningen kommer att taga hänsyn till våra önskemål, utan att det också innebar att regeringen inte vill reflektera på sådana justeringar av utrikespolitiken, som verkligen kunna vara motiverade av de stora förändringarna i det politiska läget.

Till frågan om flyktingarna vill jag tillägga, att den flyktingimport, som jag har vänt mig emot, är import av sådana människor, som troligtvis äro krigsförbrytare men som redan ha visat en benägenhet att här på vårt territorium börja politisera, och sådana ha själva namngivit sig. Det förefaller, som om man redan umgås med planer på att skapa något slags Stockholms nyhetsförmedling à la Riga och Helsingfors från tiden före det andra världskrigets början. Jag vill varna mot alla sådana tendenser, där de framträda. Nu har visserligen statsministern sagt, att det kommer man inte att tillåta, och det är jag mycket belåten med, men jag vill rikta uppmärksamheten på att problemet är redan aktuellt och att det kan bli en mycket allvarlig sak.

Hans excellens herr statsministern **Hansson**: Herr talman! Herr Hagberg skulle säkerligen ha kunnat förkorta sin replik väsentligt, om han lagt märke

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

till vad jag sade. Jag förklarade nämligen att jag fann det nöjsamt, när herr Hagberg uppträdde som undervisare i neutralitetspolitik, för vilket jag menade att han inte hade några förutsättningar på grund av sina egna svårigheter att komma till rätta med den saken. Dessa svårigheter ha inte framträtt på det sättet, att han inte haft en linje — han har haft många linjer, som ha lämpat sig till olika lägen och som gjort, att han varit en fladdrande politiker i detta avseende, som man egentligen inte känner något behov av att taga hänsyn till, när han kommer och undervisar om hur en sådan politik skall föras.

Jag har inte yttrat mig om, hur vi i framtiden skola behandla kommunisterna. Herr Hagberg har litet för bråttom. Den stora gruppen rycker ju inte in förrän den 10 januari, och det kanske hade varit lämpligare att förlägga diskussionen till det tillfället. I dag skall jag nöja mig med att förklara, att om herr Hagberg eller någon annan kommunist någon gång kommer med något förnuftigt, skall jag gärna reflektera på det också.

Herr Thorell: Herr talman! Det torde vara så, att den allra största delen av de flyktingar, som komma från olika håll, är bra och hyggligt folk, men beklagligtvis finns det bland dessa — helt naturligt, kanske man kan säga — en del element, som inte tycks vara av den sort att de äro önskvärda här. Jag tänker nu inte särskilt på dem som här talats om, nazistiska krigsförbrytare och andra sådana, och inte heller på de rent kriminella elementen, utan jag tänker på de arbetsovilliga som finnas bland dessa flyktingar, beklagligtvis från alla håll. Jag har haft tillfälle att på min egen gård se exempel på det. Det gäller män i sin bästa ålder i det flyktingläger som upprättats på gården. Där har det hänt, att unga, arbetsföra män uppträtt trotsigt emot dem som skulle leda arbetet och hålla ordning i lägret. De ha till och med vägrat att utföra det enkla och lilla arbete som kommer på var och en för att den dagliga driften i fråga om anskaffande av mat, bränsle och dylikt skall kunna upprätthållas, och det kan ju inte vara mycket, när det är ända till 25 eller 30 stycken unga, friska män. Det gick så långt att polismyndigheten måste ta några därifrån. Det var några barn och kvinnor med, varför man måste placera de arbetsovilliga på en annan plats, där det var bara män och där man kunde hålla efter dem litet bättre.

Jag har hört talas om att dylika fall finnas även på andra håll ute i landet. Jag vill därför vädja till socialministern, att han ville se till att de myndigheter, som ha hand om dessa flyktingar, hålla i med fast hand, när det gäller dessa arbetsovilliga element. Det kan inte vara riktigt att unga, friska personer vägra att utföra något vidare arbete för att hjälpa till att försörja sig själva i vårt land. Det väcker ovilja bland befolkningen runt omkring, som själv arbetar hårt hela dagarna för sin och andras försörjning. Vår välvilja får inte sträckas så långt att folk, som har möjlighet att försörja sig själva, tillåtas vegetera på oss.

Sedan vill jag här ställa en fråga till herr Kilbom, då han utpekade flyktingar från ett visst land som skulle alldeles särskilt agitera och sprida rykten. Jag skulle vilja ställa den frågan, huruvida herr Kilbom har kunnat kontrollera vad som är sant eller inte sant i de uppgifter de lämna om orsakerna till att de övergivit i många fall allt vad de ägt och under livsfara givit sig över till vårt land för att här söka skydd. Jag är inte alldeles säker på att herr Kilbom kan urskilja, vad som är rätt eller inte rätt i de uppgifter som ha lämnats, och då tycker jag att han inte här i riksdagen skall fälla ett allmänt omdöme och en allmän dom över dessa flyktingar.

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

Herr Severin i Stockholm: Herr talman! Av ett par talare här i debatten, fröken Andersson, herr Svensson i Grönvik och herr Skoglund, har berörts frågan om behandlingen av våra flyktingar och eventuella krigsförbrytare. Alla tre talarna gingo som katten kring het gröt. Ingen av dem framförde några gripbara meningar och förslag rörande den behandling, som dessa människor här skulle underkastas. Man framhöll i allmänhet, att vi, som haft förmånen att vara neutrala under kriget och därför också kunna se en smula mera lidelsefritt på händelserna under kriget än de som varit indragna däri, skulle hävda rättens principer.

Därom råder det kanske inte några delade meningar. Vi skola naturligtvis i möjligaste mån hävda rättens principer. Jag skulle emellertid vilja tro, att Sveriges rörelsefrihet i fråga om behandlingen av krigsförbrytare blir skäligen begränsad, ty vi ha ju inte här i landet, såvitt jag förstår, några möjligheter att utreda, vilka handlingar som krigsförbrytarna ha gjort sig skyldiga till. Ofta nog är det ju så, att utredningen förutsätter den anklagandes närvaro. Antag sålunda att ett av de krigförande länderna begär utlämning av någon sig här uppehållande flykting under förebärande av att han sannolikt gjort sig skyldig till sådana handlingar, som enligt socialministrarnas uttryckssätt ha upprört rättsmedvetandet inom den civiliserade världen — det var väl ungefär så socialministrarnas ord föllo. Om man alltså begär utlämning av en person under förebärande att han gjort sig skyldig till sådana handlingar så undrar jag vad Sverige skall säga gentemot detta. Jag skulle vara mycket intresserad av om någon från regeringen kunde upplysa om det. Kan Sverige skäligen säga: vi vilja ha full bevisning för att denne man gjort sig skyldig till denna förbrytelse, och om bevisning inte kan lämnas, kommer han heller inte att utlämnas. Jag har mycket svårt att tro att vi kunna göra detta. Man skulle ju helt enkelt kunna replikera: vi ha inte kunnat verkställa en tillfredsställande utredning enär den anklagade inte varit tillgänglig för utredningen och inte kunnat underkastas något förhör. — Vi kunna å andra sidan inte åtaga oss att underkasta dessa förbrytare förhör. Såvitt jag kan se kunna vi inte gärna undgå att utlämna en dylik person, under förutsättning att han anklagas för en förbrytelse. En annan sak är om han icke anklagas för någon förbrytelse, utan endast för att ha hyst vissa politiska åsikter. Det är naturligtvis så, att vissa nazister och sådana inte äro önskvärda här, men det är ingen förbrytelse att vara nazist, det är en annan sak. Men gäller anklagelsen att han begått en sådan handling, som strider mot den civiliserade mänsklighetens rättsmedvetande, så har åtminstone jag svårt att föreställa mig att Sverige kan vägra att utlämna honom.

Herr Hästad: Herr talman! Jag skulle vilja yttra några ord, närmast med anledning av det anförande, som hölls av herr Kilbom, vars synpunkter i någon mån följdes av herr Severin i dennes anförande, och med anledning av den mycket relativistiska synpunkt de framförde i krigsförbrytanfrågan.

Herr Severin formulerade meningen ungefär så: vi måste a priori utgå ifrån att vi skola få en ytterst liten rörelsefrihet. Alltså måste vi göra avkall på vår prövning eller våra suveränitetsrättigheter. Herr Kilbom ansåg visserligen att hänsyn till rättsprinciper borde beaktas men hävdade samtidigt att vi än mer måste räkna med den stora risk, som skulle uppstå för vårt land, om vi fullföljde den liberala flyktingspolitik, som vi hittills fört.

Jag måste säga att denna utgångspunkt för debatten om krigsförbrytare och flyktingar överhuvud taget är oroväckande. Det dilemma som vi neutrala stater befinna oss i är: å ena sidan, vilken plikt ha vi gentemot mänskligheten att deltaga i krigets humanisering och medverka till bestraffande av insatser i kriget av fullkomligt ocivilisatorisk natur? Å andra sidan, vilka skyldig-

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

heter ha vi att stå fast vid rättens principer såsom en utanför stående stat? Jag tycker, att vår socialminister på ett utomordentligt sätt har formulerat denna mening helt allmänt i det anförande, som han höll i valrörelsen, när han fällde det uttrycket att vi måste reagera mot dem som genom sina handlingar upprört den civiliserade världens samvete eller som uppträtt som förrädare mot eget land. Detta är en helt annan utgångspunkt än den relativism, som vi nyss hörde.

För man nu över detta resonemang — och herr Severin frågade efter konkreta linjer — på utlämningskrav när det gäller krigsförbrytare, som deltagit på axelns sida i t. ex. Polen eller Norge eller i Finland, så kan man i alla fall komma till vissa linjer. Jag kan inte tänka mig, att det här i landet råder någon som helst tvekan om att när det gäller de tyska förbrytarna, nazister och fascister överhuvud taget, så äro vi alla upprörda över de handlingar, som av dem begåtts och som — såsom historieforskare sagt — man får gå tillbaka till medeltidens Djingis-khan för att finna en motsvarighet till. Även om det också här kan uppstå vissa svårigheter vid prövningen, så måste vi i alla fall i princip vidgå, att Sverige som neutral stat har skyldighet att medverka genom utlämning. Men det blir inte lika lätt att lösa problemet, när man kommer till Finland. Vi måste helt visst här göra vissa distinktioner. Det kan vara ganska intressant att se, att man under medeltiden i dess folkrättsspekulation och likaledes i den folkrätt, som fanns på 1900-talet under mellankrigstiden, skilde på rättfärdiga och orättfärdiga krig, anfällskrig och försvarskrig. Vi veta å ena sidan att Tyskland varit angriparsstat och förtryckt en massa folk och drivit en brutal raspolitik, medan vi å andra sidan måste säga oss, att Finland inte har angripit något folk utan tvärtom blivit angripet och fört en strid för sin frihet. Vi kunna visserligen ha olika, nyanserade uppfattningar om klokheten och lämpligheten i den finska politiken från 1941, t. ex. om det lämpliga i att gå över med armén till Fjärrkarelen o. s. v., men faktum kvarstår dock att Finland aldrig haft några aggressiva avsikter mot en främmande stat. Dessutom få vi inte glömma bort, att jämte den okkupation, som de allierade haft på Island, ingen okkupation i världen under detta krig torde ha varit så human som Finlands i Fjärrkarelen. Vi få gå vart vi vilja över olika länder, och vi ha aldrig någonsin sett sådana anklagelser mot finnarna i Fjärrkarelen som vi ha kunnat läsa om, när det gäller den tyska, italienska och ryska okkupationen i vissa länder. Vi kunna här också erinra om det uttalande, som Ehrenpreis fällde för en tid sedan, när han särskilt prisade Finland för dess politik i judefrågan.

Jag menar alltså, att vi genom denna distinktion ställas inför faktorer att taga hänsyn till, som göra det för vår regering inte bara berättigat utan enligt min mening också nödvändigt att iakttaga en viss differentiering vid prövningen och inte utlämna — i mån av krav därpå — alla de finnar, mot vilka någon viss anklagelse riktas. Vi kunna inte heller alldeles glömma bort att kriget i öster — jag tänker inte bara på Finland och Fjärrkarelen utan på krigsområdena ända ner till Svarta havet — från Rysslands sida förts på ett sätt, som bland annat tagit sig uttryck i att tre små nationer och en stor del av Polen förlorat sin frihet under former, som jag inte alls här vill närmare diskutera, men som väl i alla fall i ganska hög grad måste uppröra oss i den mån vi stå på Atlantkartans grund och inte vilja förbehålla blott oss själva utan också tillerkänna andra folk rätt till nationell frihet och självbestämmanderätt. Därför vill jag från dessa utgångspunkter uttala den förhoppningen, att regeringen skall vara mycket restriktiv i den mån det kommer krav på utlämnande av finska officerare eller andra, som ha blivit föremål för anklagelser för krigsförbrytelser, i kriget mellan Ryssland och Finland.

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

I övrigt skall jag, eftersom jag ändå har ordet, herr talman, med några ord be att också få beröra den fråga, som just nu aktualiserats, nämligen utvisningen av Norrmén och Lindqvist.

Jag kan helt och fullt förstå utlänningskommissionens allmänna synpunkt: det kan inte vara något önskemål för Sverige att få in personer, som så utrerat tagit ståndpunkt på en viss sida i kriget, och så länge någon fara inte tycks hota dessa människor ifrån ryskt håll, sakna vi anledning att anlägga humanitära synpunkter. Så långt kunna vi alltså vara ganska ense om själva det slut, som i detta fall ligger närmast till hands. Om den motive-ring, som utlänningskommissionen anfört, kan man däremot hysa ganska stor tvekan.

Här har kommissionen nu anfört — om tidningsreferaten äro riktiga — att det skulle vara fråga om fascister, som icke äro önskvärda i landet. Redan det förhållandet att man för in ett partipolitiskt uttryck i fråga om asylrätten måste strida mot asylrättens hela princip. Men frågan är, om dessa människor enligt vanliga språkliga begrepp kunna betecknas såsom fascister. Lindqvist känner jag icke alls. Norrmén har jag träffat vid ett enda tillfälle, men som hans tidning *Svensk Botten* sänts till min redaktion, har jag någon gång kommit att ögna i detta blad. Den protyskhet, som gått igenom denna tidning, har varit fullkomligt evident. Men att i detta fall tala om fascism i vedertagen mening anser jag uteslutet. Ty vad är fascism? Det är en lära om ledarkult, titanism, antidemokrati, korporativism o. s. v. Allt detta har man endast i begränsad omfattning funnit i bladet. Men Norrmén har varit stadsfullmäktig i Helsingfors i åtskilliga år, och var och en kan ju därifrån taga reda på huruvida han varit en fascistisk partigångare. Det måste vara av ganska stort värde, att en statlig myndighet, som lämnar in en framställning till regeringen, rör sig med riktiga termer och håller sig till verkligheten i så stor utsträckning som möjligt. Må vara, att mannen varit ytterst protysk. Skall detta dock vara ett brott i det land, där majoriteten ända till för ett par månader sedan varit starkt protysk och där, som vi veta, icke bara personer tillhörande I. K. L. och anhängare av åsikter framförda i *Svensk Botten* utan även många socialdemokrater i mycket framskjuten ställning varit protyska? Jag tycker, att motiveringen är ohållbar i detta fall, även om det slut utlänningskommissionen kommit till i och för sig mycket väl är försvarligt.

Det gäller för Sverige att behålla huvudet kallt i en tid, då vi äro så benägna att i alla våra meningar inlägga ett starkt hat. Hävdandet av asylrätten kommer naturligtvis alltid att kunna leda till vissa konflikter med de mäktiga staterna. Hur har det varit när Schweiz uppehållit sin asylrätt? Det har varit ständiga framställningar och ett oändligt bråk med Tyskland, Frankrike, Italien och andra makter. Även när Holland hävdade asylrätten den gång det gjordes framställning från västmakternas sida att kejsar Wilhelm skulle utlämnas såsom krigsförbrytare, uppstod det vissa konflikter. Vi måste alltid räkna med att få en del obehag.

Jag understryker än en gång, såsom jag inledningsvis nämnde, att vi i mycket stor utsträckning böra medverka till att humanisera kriget genom att, i de fall där vi finna saken evident, utlämna krigsförbrytare — på quislingarna behöver jag icke här gå in, ty att dessa inte äro önskliga i Sverige är ju alldeles uppenbart. Men det gäller för oss att icke blint ledas av vedergällningens lagar, vilka vi, såsom fröken Andersson nyss framhöll, själva förkastat när det gäller den inhemska straffrätten.

Jag är mycket glad över det uttalande, som hans excellens herr statsministern gjorde om den klappjakt på flyktingar, som nu bedrives. Här namngiver

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

man än den ene, än den andre, i vissa fall med rätt, i andra fall kanske med grövsta orätt. Det är väl något unikt i vårt land, att flyktingar på detta sätt jagas i pressen utan att man egentligen har någon tillförlitlig bevisning. Jag vill påpeka, att vi dock under kriget haft många kommunister här, som säkerligen icke betraktats som önskvärda av några andra än kommunisterna; så vitt jag vet har dock icke något parti deltagit i klappjakt på eller namngivit dessa personer, detta helt enkelt därför att humanitära hänsyn bjudit att tåga med vad man vetat för att icke en orimlig och brutal vedergällning skulle kunna drabba dem. Skulle det nu komma någon från andra hållet, som möjligen skulle kunna utpekade som krigsförbrytare, böra vi i asylrättens namn icke i oträngt mål låta honom i förväg schavottera i tidningarna. Vem vet, om vi icke här uttala ett slags »skyldig» mot en människa, som kan vara fullkomligt oskyldig.

Vidare måste det vara av allmänt intresse att icke i onödan i detta ögonblick, då sorgerna hopa sig över Finland, bidra till att ytterligare vanära och kränka detta land. Det sker dock delvis genom vad som här och där förekommer i pressen. Vi böra väl i stället just nu försöka att så långt som möjligt stödja Finland och därmed naturligtvis också medverka till ett uppnående av ett gott förhållande mellan Finland och Sovjetryssland. Och jag kan icke underlåta att framhålla, herr talman, att det måste verka litet egendomligt, när vi å ena sidan utpeka officeren den och den som krigsförbrytare men å andra sidan med öppen famn taga emot sexlingarna och andra, av vilka några under åren 1940—1941 lovprisade pakten mellan Molotov och Ribbentrop och alltså drevo en politik, som vi väl alla i denna kammare vilja vara med om att fördöma.

Slutligen vill jag också inlägga en gensaga mot allt talet om att de baltiska flyktingarna skulle vara quislingar. Vilka äro quislingar i Balticum? Jo, sådana som varit förrädare mot sitt land enligt vedertagna begrepp, alltså de som i Balticum uppträtt på samma sätt som quislingarna i Norge. Och vilka äro de? Naturligtvis kommunisten Kirchensteins och andra, som åren 1939—41 gingo Sovjetunionens ärenden, när Sovjetregeringen på känt sätt införlivade de baltiska länderna med Sovjet. Sedan finns det naturligtvis människor bland de baltiska flyktingarna, som varit kollaboratörer med tyskarna, en del av patriotiska motiv, andra i samarbete med Gestapo o. s. v. Det ligger i sakens natur — och det behöva vi icke ge myndigheterna några råd om — att sällningen därvidlag bör ske nog, så att den, som jag tror till övervägande del opolitiska baltiska flyktingkontingenten hålles isär från element, som vi vilja skydda oss mot. Jag tror, att bland dessa senare finnas icke bara sådana personer, som under former, vilka vi anse olämpliga, samarbetat med Gestapo, utan också, enligt vad åtminstone esterna försäkrat, vissa kommunistiska element. Jag antager, att behandlingen i dessa båda fall blir densamma.

Herr Severin i Stockholm: Herr talman! Jag kan helt allmänt instämma i vad herr Hästad sade om att regeringen skall i möjligaste mån uppträda restriktivt i detta fall. Jag har ingen hämndlystnad när det gäller dessa personer. Ingen av dem har personligen gjort mig något ont. Jag vet icke, om jag känner någon av dem personligen. Beträffande Norrmén och Lindqvist skulle jag visserligen kunna hålla med utlänningskommissionen om att de icke äro önskvärda i vårt land. Norrmén har gjort sig känd som — om icke nazist så dock en mycket ivrig anhängare av nazismen och dessutom som en utpräglad fiende till Sverige. Knappast har ett hårdare omdöme om Sverige fällts än av bankdirektör Norrmén, och jag tycker, att hans hjältemod från kriget kunde ha sträckt sig så långt, att han stannat kvar i sitt land och tagit conse-

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)
 kvenserna av sitt handlingssätt. Ännu har, så vitt jag vet, icke någon framställning gjorts från Ryssland om Norrméns utlämnande, och han har bara sitt eget folks eventuella dom att frukta — om en sådan fälles. För mitt vidkommande skulle jag emellertid icke vilja opponera mig mot att Norrmén finge stanna kvar, om han icke anklagas för någon särskild förbrytelse. Personer tillhörande denna kategori ha vi naturligtvis åtskilliga av här, alltså sådana som icke gjort sig skyldiga till några egentliga brott och som därför kunna få stanna kvar.

Herr Håstad talade om att det kunde vara lämpligt att angiva några mera konkreta linjer för debatten, men han glömde sedermera i sitt anförande att angiva några sådana. Överhuvud taget gjorde herr Håstad ingenting annat än delade upp krigsförbrytarna i tyskar och finnar. För mitt vidkommande har jag icke delat upp dem i några särskilda nationaliteter. Jag är nöjd med den definition av begreppet krigsförbrytare, som socialministern gjorde i sitt föredrag, då han sade att krigsförbrytare äro människor, som gjort sig skyldiga till sådana handlingar, vilka upprört den civiliserade världens rättsmedvetande. Om det är finnar eller tyskar eller några andra som begått handlingarna, falla de naturligtvis under samma dom.

Anledningen till att jag överhuvud taget begärde ordet var den, att jag ville något bemöta de tre talare, som kommit med allmänna deklamationer om att Sverige som suverän stat skulle hävda rättens principer och icke bara känna sig som exekutor för segermakterna och lämna ut de personer dessa önskade få utlämnade. Gentemot detta vill jag säga, att Sverige ovillkorligen måste ha en rätt begränsad rörelsefrihet, såsom jag uttryckte mig. Om en person anklagas för brott, t. ex. mord, mordbrand, grymheter eller något annat, vad skall Sverige göra? Skall Sverige begära en bevisning om att vederbörande begått mord, mordbrand eller några grymheter? Kan det då icke svaras, så resonerade jag vidare: vi kunna verkligen icke göra utredningen fullständig, då vi måste ha den anklagade här och underkasta honom förhör för att få en fullständig utredning. Och det var därför jag uttryckte den förhoppningen, att regeringen, om den ansåg sig på detta stadium kunna säga något, skulle göra detta. Ty jag kan icke se, hur vi i en sådan situation skulle bära oss åt. Vi ha icke möjligheter att utreda saken. Vi veta icke vad vederbörande gjort. En annan sak är, om personen i fråga icke anklagas för någon förbrytelse, utan om saken bara gäller att han hyst den eller den uppfattningen eller varit deltagare i kriget. Detta är ingen förbrytelse, och då blir läget ett helt annat. Men har vederbörande begått verkliga förbrytelser eller anstiftat sådana, kan jag icke se att vi ha så stor rörelsefrihet. Då få vi nog i regel vara med om att utlämna honom till dem som begära det för att han skall straffas eller för att fortsatt utredning skall kunna ske om hans förbrytelse.

Hans excellens herr statsministern **Hansson**: Herr talman! Det kan ifrågasättas, om det är lämpligt att här diskutera frågor rörande namngivna flyktingar. Det kan icke vara rätt metod att taga upp dessa saker i andra kammaren på ett sådant sätt. Jag måste ännu mera uttrycka mitt tvivel om lämpligheten av att från den svenska riksdagen till andra makter leverera en argumentering, som de eventuellt kunna vilja använda för att på oss ställa anspråk, som vi icke kunna tillmötesgå.

Det är uppenbart, att vi måste förbehålla oss att pröva de framställningar, som kunna komma, och det har aldrig ingått i vanlig rättsordning, att man skulle vara skyldig att bara utan vidare falla undan för anklagelser som ställas.

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

Herr Nilsson i Kristinchamn: Herr talman! De flyktingproblem som dragits upp i debatten, komma säkerligen att i framtiden bereda vårt land stora svårigheter, och jag misstänker, att det icke kan undvikas, även med den allra bästa vilja, att hithörande spörsmål diskuteras i kamrarna. Det är väl heller icke gärna möjligt, att det icke blir en personlig tillspetsning, vilken det vore lämpligt att undvika.

Jag föränleddes att begära ordet för att något beröra det fenomen i samband med flyktingströmmen, som visat sig på sistone. Jag syftar på de s. k. avhoppningarna av tyska nazister, vilka inträffat i några fall, då mycket bemärkta nazister i tyska legationens tjänst beslutat sig för att stanna i vårt land och begärt att få bli utrustade med främlingspass. Det var en talare, som nyligen fäste uppmärksamheten vid att tyska legationen i Sverige är en mycket omfattande inrättning, som har en mycket stor personal. Man har alltså anledning att misstänka, att det kommer att ske dylika avhoppningar titt och tätt under den närmaste framtiden och att vi så småningom ha en ganska stor samling förut mycket prononcerade nazister ute i de svenska bygderna. Hur har man då ordnat för behandlingen av dessa element? Jag skall beröra ett aktuellt fall — jag skall försöka undvika att nämna några namn. Det gäller en person, som vistats i Sverige sedan långt före krigsutbrottet, som gjort sig känd för mycket framträdande nazistiska åsikter och som råkat i klammeri med de svenska myndigheterna på grund av att han icke kunnat lägga band på sin nazistiska lidelse. Man vet om honom, att han under kriget tjänat de tyska presserna på ett särskilt nitiskt sätt. I olika sammanhang har i den svenska pressen konstaterats, att han var en person, som i ideologiskt avseende stod helt bakom nazismen, och man kunde därför vänta sig, att han in i det sista skulle bli denna sin åsikt trogen. Denna person har nu hoppat av och hamnat i Värmland. Han har utrustats med främlingspass och, enligt vad jag gjort mig underrettad om, ett ganska generöst sådant. Det är t. o. m. så generöst, att landsfogden i Värmlands län till länets ledande högertidning förklarade, när han interpellades i saken, att han saknade varje kännedom om att mannen vistades i Värmland. Då hade denne person vistats i länet i många dagar. Jag har emellertid grundad anledning antaga, att landsfogden, när han gjorde uttalandet, antingen gjorde det på grund av ett missförstånd eller därför att han av andra skäl icke ville yttra sig om saken. Jag har nämligen svårt att tro, att landsfogden i länet skulle ha saknat kännedom om vederbörandes vistelse där. Jag har emellertid senare tagit reda på att det i vart fall för denne mans vistelse där icke gäller någon annan inskränkning än den som är föreskriven för alla utläningar, som uppehålla sig i länet. Vissa zoner äro spärrade — närmast de områden, där man icke anser det lämpligt ur försvarets synpunkt, att utläningar vistas. Till dessa områden äger vederbörande alltså icke tillträde, men i övrigt äger han rätt att vistas fritt i länet. Han har, enligt vad jag gjort mig förvissad om, icke underkastats anmälningsskyldighet för polismyndighet i vidare mån än att han en gång i början måste uppvisa sitt pass. Hans främlingspass är gällande t. o. m. april månad nästa år. Det är klart, att dessa omständigheter framkallat en hel del oro. En ganska kraftig pressopposition mot tillvägagångssättet har förekommit. Man har frågat sig, om det är rimligt, att en person, som enligt vad man vet till för fjorton dagar sedan företrädde de tyska intressena, nu får denna praktiskt taget oinskränkta frihet att vistas i vårt land och t. o. m. placeras i en provins gränsande till ett av tyskarna ockuperat land. Jag förutsätter, att utlänningskommissionen gjort sig förvissad om motiven till att denne man lämnat sin tyska tjänst. Den saken har jag icke kunnat blicka in i. Men vilka uppgifter vederbörande än har lämnat, har man

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)
all anledning att bedöma detta fall med den allra största reservation och misstänksamhet.

Nu kan man ju icke giva sig in på några spekulationer om i vilken grupp denne man skall ställas i förhållande till andra flyktingar. Men vad är det egentligen för skillnad mellan en »roende» quisling och en »avhoppad» nazist? Det är klart, att man kan säga att det är en viss skillnad. Statsministern förklarade i sin redogörelse bl. a., att människor som ha uppträtt som förrädare gentemot sitt land icke komma att tolereras här i Sverige. Jag gjorde mig då den frågan: är denne man, som utan tvekan — om han har rent mjöl i påsen nu — är förrädare mot nazismen, icke också förrädare gentemot Tyskland för ögonblicket, och borde han icke då även ur den synpunkten avvisas? Nå, allt detta förbigår jag, men jag tycker, att om vi skola tvingas att här i landet behålla sådana element, bör det ske på ett så restriktivt sätt, att folkopinionen icke känner sig upprörd över det behandlingssätt som tillämpas, och så att man har trygghet för att vederbörande icke kunna bedriva någon mot Sverige riktad verksamhet i skumrasket även i fortsättningen.

Jag har velat fästa uppmärksamheten vid dessa förhållanden, och jag förmodar, att i den mån saken är värd uppmärksamhet, rättelse kommer att ske i de fall där detta är påkallat.

Herr **Kilbom**: Herr talman! Jag skall be att få anknyta till några av herr Håstads uttalanden i dagens debatt om vissa quislingelement, som jag finner en aning oroväckande trots deras abstrakta och något personliga form. Jag finner det hela så mycket mera oroväckande som liknande tal förnummits här i dag från tre olika talare av samma politiska riktning. Jag skall för dagen icke nämna några namn, men så mycket kan jag säga, att exempelvis uppe i Umeå — i staden och dess omgivningar — talar man man och man emellan om flyktingar som voro sådana, att det första de gjorde, när de skulle fraktas från den plats på den svenska kusten, där de landstigit, till närmaste Folkets hus, var att förklara, att något Folkets hus ville de alls icke ha till husly, — det skulle vara hotellrum — vidare protestera mot att skjutas på lastbil — det skulle vara personbil — och att de senare framställde vissa krav på maten. Jag tycker att sådana människor gjort sig allt annat än kvalificerade för att få stanna här i Sverige. Men det där tycks herr Håstad icke känna till. Han anför i stället massor av saker, som han tycker tala för att dessa människor skola få stanna här i Sverige. Jag för min del är ense om, att vi böra hålla på vårt lands suveränitet och icke »ta order» från annat håll. Jag är emellertid rädd för att herr Håstads sätt att argumentera i praktiken för med sig risker och det i två avseenden, nämligen dels att vi kunna få svårigheter i vårt förhållande till främmande makter, svårigheter, som vi *icke* ha anledning ta för att skydda av mig åsyftade personer, och dels — och vad som värre är — att hela vår flyktingspolitik kan mötas av en opinion som skadligt drabbar det stora flertalet oförvitliga flyktingar.

Det är betecknande att herr Håstad icke hade ett ord att säga om det fall jag anförde. Jag vet icke om vederbörande är krigsförbrytare, quisling eller »avhoppare» från tyska legationen, men herr Håstad, som i många år sysslat med skolfrågor, vet att den mannen flera gånger beskyllts för att han från svensk läroverkskateder bedrivit nazistpropaganda bland läroverksungdom. Han vet eller borde veta, att mannen höll på att förvägras utnämning till lektor i tyska på grund av denna propaganda. Men icke bara detta. När det icke gick för honom att stanna i landet på annat sätt, flyttades han över till tyska legationen, och där har han, som jag antar, att regeringen eller åtminstone någon av dess ledamöter känner till, verkat i en del av nazistverksamheten i vårt

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

land; till på köpet har han försökt locka i Tyskland födda personer till saker, som varit direkt riktade mot Sverige.

Nu frågar jag herr Håstad: är det rim och reson att sådana människor skola få främlingspass och det så liberalt, som nyss skildrades av en talare på värmlandsbanken. Tror man verkligen, att ställningen för de många tusen flyktingar, som verkligen behöva hjälp och få hjälp och skola ha hjälp här i landet, blir bättre genom ett sådant handlingsätt? Tror verkligen herr Håstad, att vårt lands läge förbättrats exempelvis vid handelsförhandlingar, vid uppgörelser om export och import o. s. v., o. s. v. genom dylikt? Herr Håstad bör icke glömma att vi i Sverige icke leva i ett lufttomt rum, vi äro trots allt en del också av *morgondagens* Europa.

Herr **Lundh**: Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av vad herr Håstad här yttrade om utlänningskommissionens sätt att behandla vissa flyktingfrågor, som underställts regeringens prövning. Jag har såsom ledamot av kommissionen deltagit i behandlingen av dylika ärenden och vill lämna några upplysningar utan att dock ingå på några detaljer i de speciella fallen.

Jag skall hålla mig till vissa speciella frågor, och jag vill då först understryka, att i de fall, som här berörts, gällde det icke några krigsförbrytare i formell mening och icke heller några krav på utlämning, utan frågan var om man skulle avvisa eller icke flyktingar, som kommit till landet på illegalt sätt. Kommissionen hade vid sin prövning kunnat fastslå, att de kommit in på illegalt vis, att de undandragit sig den visering, som skulle varit en naturlig sak. Man har sedan undersökt, om de voro politiska flyktingar eller icke, och vi ha då ansett oss kunna med ledning av det material, som lagts fram för kommissionen, fastställa, att de icke kunde betraktas som politiska flyktingar; det vill säga att man icke hade att räkna med efterräkningar för dem, om de skickades till sitt hemland igen. I ett sådant fall hade vi att taga ställning till frågan om de voro önskvärda eller icke önskvärda, om vi skulle behålla dem i vårt land, fastän de inkommit på illegal väg. Vi funno då, att dessa personer måste anses vara icke önskvärda, med tanke icke bara på att de bedrivit en synnerligen protysk verksamhet utan även därför att de bedrivit en antisvensk verksamhet, varför det knappast kunde vara ett svenskt intresse att ge dessa personer en fristad här. Jag vill emellertid betona, att utlänningskommissionen icke avgjort denna sak utan hänskjutit den till regeringen, därför att kommissionen ansåg, att i frågor av denna vikt bör regeringen taga ansvaret. Kommissionen hade bara att enligt gällande författning rekommendera ett visst förfaringsätt. Den hade att välja på tre alternativ. Det första alternativet var, att vederbörande skulle få fritt röra sig i landet. Det fann kommissionen vara olämpligt, ty vederbörande kunde då komma att bedriva politisk agitation. Vidare hade kommissionen att välja mellan internering och återsändande till hemlandet. För kommissionen tedde sig faktiskt återsändandet som det för vederbörande behagligare alternativet, då kommissionen nämligen måste utgå ifrån att Finland är en rättsstat med rätt att själv bestämma sitt handlande, när det gäller rättsfrågor. Kommissionens rekommendation blev således, att dessa personer skulle återsändas till Finland. Jag vill betona, att för kommissionen tedde sig dessa som icke önskvärda utlämningar. Sedan är det regeringens sak att taga ställning och slutligt avgöra denna fråga.

Herr **Håstad**: Herr talman! Jag måste konstatera, att herr Kilboms anförande icke i nämnvärd grad kom att syssla med vad jag hade sagt. Han ställde t. ex. den frågan till mig, varför jag inte sagt någonting om quislingarna. Jag underströk dock i mitt anförande, att jag helt och hållet delade den uppfatt-

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)
ning, som socialministern har givit uttryck åt beträffande quislingarna, liksom jag fann det helt naturligt från vår sida, att vår hållning beträffande quislingarna bleve så kärv som överhuvud taget vore möjligt. Något tydligare kan väl i alla fall icke sägas. Såvitt jag vet voro dessutom icke några andra quislingar än österifrån under diskussion. Icke kan man säga, att Norrmén är en quisling. Han är ju icke förrädare mot sitt land. Icke kan väl han, som stött den officiella politiken och velat stryka under den, betraktas som en quisling i vedertagen bemärkelse? Vad balterna beträffar har jag framhållit, att de, som balterna själva anse som quislingar, äro de kommunister, som stödde ryssarna, när dessa kommo 1940. Jag frågar: vad är oklart beträffande min hållning till quislingarna?

Sedan har jag i övrigt verkligen underlåtit att taga upp alla herr Kilboms synpunkter, bl. a. att ingå på frågan om mannen på den tyska legationen. Jag känner inte tillräckligt detta fall för att ha något eget omdöme och för att tillkännage någon annan uppfattning än herr Kilbom — om nu enskilda fall skola diskuteras, vilket statsministern, så vitt jag förstod, var ganska missnöjd med.

Vad jag har reagerat mot, och alltjämt vidhåller, är att herr Kilbom i förgrunden skjuter fram den risk, som vi vid tillämpningen av asylrätten löpa från de mäktiga. Jag har tvärtemot ansett, att vi ha anledning att stå på vår egen suveräna rätt. Vad är herr Kilboms ståndpunkt om icke att man nu skall göra ungefär samma eftergifter, som vissa kretsar tillrådde oss gentemot Tyskland, när detta land för ett par år sedan var som starkast? Hans ståndpunkt är densamma, endast med den skillnaden, att det nu gäller eftergifter mot en annan makt. Det är denna relativism, som jag reagerat emot och kommer att reagera emot, därför att jag anser, att vår asylrätt och dess traditioner icke kunna vidmakthållas, om vi uteslutande skola lägga konjunktursynpunkter på saken.

I övrigt ville herr Kilbom omedelbart stämpla oss, som nu töras diskutera vissa detaljer beträffande vår flyktingspolitik och som ha en kanske avvikande mening beträffande motiveringen för utlänningskommissionens utlåtande, såsom sådana kretsar, som stå de här diskuterade flyktingkategorierna andligen mycket nära. Jag vill bara hänvisa till att jag har yrkat på att de kommunistiska och nazistiska partierna skola förbjudas och att jag vid 1942 års riksdag i motion föreslagit en viss skärpning av upplösningslagen, just för att få fram quislingsmomentet såsom skäl för upplösning. Det må vara tillräckligt för att visa min egen uppfattning. En annan sak är, att Sverige bör behandla dessa frågor som rättsstat icke bara med tanke på nu ifrågavarande människor utan även med tanke på de kommunister, socialister och andra, vilka det i framtiden kan bli fråga om och vilka då kunna bliva i trängande behov av det skydd asylrätten kan skänka människorna.

Överläggningen förklarades härmed avslutad.

§ 7.

Herr statsrådet *Bagge* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 299, angående tomt för statens normalskola.

Denna proposition bordlades.

§ 8.

Föredrogs och lades till handlingarna en från justitiedepartementet till kam-maren överlämnad avskrift av ett från samma departement utfärdat bevis där-

om, att Kungl. Maj:t genom beslut den 13 oktober 1944 godkänt släktnamnet Vigelsbo för ledamoten av kammaren Sven Johan Andersson från Sala landsförsamling i Västmanlands län.

§ 9.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 2.58 em.

In fidem
Sune Norrman.
